Br. 38, 39 K 1.20

HRVATSKA

KAZALIŠTNA BIBLIOTEKA

GRANIČARI

IZVORNI HRVATSKI NARODNI IGROKAZ
S PJEVANJEM I PLESOM U 3 ČINA

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE A. V. HARTMANA
(Stjepan Kugli)
Ilica 80 — ZAGREB — Ilica 80

Svaka svezka prodaje se naposeb koja uz najjeftiniju cijenu ima vanredno zanimljivi i zabavan sadržaj.

1	Bogović, Slava i ljubav (pod tiskom)	—.30
2	Korajac V., Šijaci. Šaljiva pripovijetka. — Barrili J., Pustolovina jedne noći (pod tiskom)	—.30
3	D. Demeter, Otac i sin. Crta iz XV. vieka (pod tiskom)	—.30
4	Krmpotić J., Avelina Bakranina ljubavne sgode i nesgode. — Wojcicki W., Strašni dvor (pod tiskom)	—.30
4a	Ferkić Drag. Križevčan, Španjolci u Hrvatskoj. Historička pripovijest XV. vijeka (II. izdanje pod tiskom)	—.30
5— 6	Shakespeare, Romeo i Julija. Tragedija u 5 čina. Sa 7 slika	—.60
7	Turgenjev, Nešto iz lovčevih zapisaka	—.30
8	Castelnuovo, Kod prozora	—.30
9	Gogolja, Ivan Ivanović i Ivan Nikiforović. Šaljiva pripovijest	—.30
10	Hauff, Pont-des-Artska prosjakinja	—.60
11— 12	Shakespeare, Otelo. Tragedija u 5 čina. Sa 8 slika	—.60
13— 14	Bernardin St. Pierre, Pavao i Virginija. Pripovijest	—.60
15	Draženović, Crtice iz hrvatskog života	—.30
17	Hrvatovski, Grilovica. Historijska pripovijest iz XVII. vieka	—.30
18	Sacher-Masoca, Zanimljive pripovijedke	—.30
19	Vitanović, Izabrane hrvatske romance i balade	—.30
20	De la Motte-Foque, Undina. Pripoviest	—.30
21— 22	Mérimé, Colomba ili krvna osveta na Korzici	—.90
24	Verne Jules, Ideja doktora Oxa. Šaljiva pripovijetka	—.30
25	Korajac, Lov na sjedeće. Šaljiva pripovijetka	—.30
26— 27	Petrović-Petöfi, Krvnikovo uže	—.60
28— 29	Feuillet, Pokojnica. Roman iz franceskoga družtva	—.60
30	Poklade u Zagorju i još druge pripovijetke	—.30
31— 32	Benicky-Harambašić, Zlatka. Roman	—.60
33	Gerstäcker, Muš na lutriju. Šaljiva pripovjedka	—.30
34	Dostojevski, Slabo srce	—.30
35— 36	König, U morskih valovih. Kriminalna pripovjedka	—.60
37— 38	Grigorović, Izgubljen život	—.60
39	Utvara Karla XI. — Francesko Foscari. — Susret	—.30
40	Dvie šaljive pripovjedke. Večer pod vedrim nebom itd.	—.30
41— 45	Kumičić Evgenij, Preko mora	1.50
46— 49	Kumičić Evgenij, Olga i Lina	1.80
54	Kako je B. Boltić poudavao sedam kćeri	—.30
55— 57	Turić, Darovi svieta. Pripovjedka	—.90
58— 59	Feuillet, Prijateljeva oporuka. Roman	—.60
60	Jokai M., Žena poginuloga, Mijaković P., Sve od straha	—.30
61	Ohnet, Jadi tetke Uršule	—.30
62	Bouvier, Nagrada ljubavi. Preveo N. Kokotović	—.30
63— 65	Kazotić, Miljenko i Dobrila. Historički roman	—.90
66	Korzeniovski J., Zločin i kazna. Pripovjedka	—.30
67— 69	Kumičić Evgenij, Tri mučenice. Tri izvorne pripovjedke	—.90
70	Mordovcev D., Ljubav spasiteljica. Historička pripoviest	—.30
71	Jokai Mavro, Bjegunac. Pripovjedka. Preveo Mirković	—.30
72	Poe, Zagonetna umorstva u ulici Morgue. Pripoviest	—.30
73— 76	Verne Jules, Put k središtu zemlje. Roman	1.20
77— 78	Henry M., Lažni grof. Pripoviest. Preveo L. Mirković	—.60
79	Čiki G., Krunica. Prip. Milevski, Dinari Nadir Khulle	—.30
80	Sienkiewicz, Straža na svietioniku. Pripovjedka	—.30
81	Vincenti, Uzmirazija žene Hajder-Efendije. Pripovjedka	—.30
82— 84	Kumičić, Otrovana srca. Pripoviest	—.90
85— 86	Mars, Tajne harema. Pripoviest	—.60
87— 92	Bakotić A., Raja. Slike iz bosanskoga života	1.80
93—104	Montepin, Mačje oko. Roman	3.—
105—106	Osveta baruna Trenka. Pripoviest	—.60
107—109	Kumičić Evgenij, Mladost — ludost. Pripoviest	—.90
110—113	Becić, Prokleta kuća. Izvorna pripoviest iz krajiškog života	1.20
114—116	Tresić-Pavičić, Sudbina izdajice. Historička pripoviest	—.90
117—118	Iz života velikog hrvatskog pustolova i druge male pripovjesti	—.60
119	Becić, Djački doživljaji	—.30
120	Devčić Ivan, Odbijeni prosac. Pripovjedka	—.30
121—122	Kozarac J., Tena. Pripovjedka	—.60
123—124	Osman Nuri, Ago Šarić. Pripoviest iz prošlosti Mostara	—.60
125—127	Vjenceslav Novak, Informator. Novela	—.90

Veliki popis knjiga šalje se svakomu na zahtjev badava i franko.

JOSIP FREUDENREICH

GRANIČARI

ILI

PROŠTENJE NA ILIJEVU

IZVORNI HRVATSKI NARODNI IGROKAZ

S PJEVANJEM I PLESOM U 3 ČINA

NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (ST. KUGLI), ZAGREB, ILICA BR. 30

JEDINO AUTORIZOVANO IZDANJE.

PREUZVIŠENOM GOSPODINU

GROFU JOSIPU JELAČIĆU BUŽIMSKOMU

c. kr. generalu topničtva i tajnomu savjetniku, banu trojedne kraljevine, komanderu c. austr. vojničkog reda Marije Terezije, velekrsta ces. austr. Leopoldova, ces. ruskoga Aleksandro-Nevskoga, sv. Vladimira, Hanoverskoga Godfach, kralj. Saksonskoga Henrikova, papinskoga Henrikova, papinskoga Gregorova i herceżko parmanskoga Konstantinova Svetodjurdjevskoga reda, posjedniku vojničkoga krsta za zasluge, vlastniku obiju banovačkih krajiških i 46. linijske regimente

KAO VISOKOMU LJUBITELJU NARODNOG JEZIKA

POSVEĆUJE

SAČINITELJ.

POSVETA

Sretni puci zapadne Evrope
Znanošću se i bogatstvom diče,
Kudgod svoje upravljaju stope,
Uzorito posvud cvijeće niče,
Žanju plode, jer oluje hude
Neprijete im uništiti trude.

No tko tmaste oblake rastjera
Sa obzora neba njihovoga,
Da postignu, što obeća vjera
I stradanje razpetoga Boga?
Onaj narod, koj na medji, straži
Od vjekova duh odvraćuć vraži.

Tog smjelog roda smjeli bane,
Koj te svojim uzorom naziva,
Opisati, žrtva pune dane
Slabih sila bješe želja živa,
Tim to djelo posvećujem Tebi,
Jer bez Tebe, znam, nastalo nebi:

Diveći se Tvojoj veličini,
Koj na čelu smjelog toga puka
Opet dignu temelj carevini,
Koj poruši već bezbožna ruka,
Zanijela me slava toga roda
A ushita toga, evo ploda.

Znam da predmet toli uznositi
Zahtjevo bi vještijeg slikara,
Nu ne mogu dulje uzhit kriti
Tim mi prosti, sbog tog svetog žara:
Velika je ćutim, smjelost moja,
Ali milost još je veća Tvoja.

SAČINITELJ.

OSOBE:

Grof August Sarnić, obrstar
Franja, njegova supruga
Priska, njihova kći.
Uljević, adjutant
Karolina Liebherz, sobarica
Križić, stari trgovac
Vaso Petrović, profos
Andrija Miljević,
Maca, njegova žena
Milka, njihova kći
Simo, sluga } kod
Mara, služkinja } Andrije
Neža
Bara
Grga Kosić, krčmar
Joco Bocić
Savo Čuić
Jedan stražar

} Graničari

Težaci, patrola, vojnici, poslanici, jedan sluga, jedan krčmar, svirači, graničari i graničarke.

Prvi čin se zbiva u kumpaniji jedne graničarske regimente.

Drugi čin jedan dan kasnije u štopu iste regimente.

Treći čin kod sv. Ilije, blizu kumpanije, za šest nedjelja kasnije.

RAZDIO I.

MIŠOLOVKA.

ČIN I.

(Dvorište pred kućom Andrije Miljevića; lijevo seoska kuća sa malim prozorima, pred kućom malen seoski vrtić. Desno dugačak stol i klupe pod granatom lipom. U dnu do plota hrpa drva i panj. Pred kućom klupa, među kućnim vratima i prozorom na klinu Andrijina puška i torba.)

PRIZOR I.

Andrija, Maca i Joco.

(Andrija sjedi pod plotom i lagano teše; Maca i Joco sjede na klupi pred kućom; Maca prede; Joco ima u rukama prostu listnicu, i pregledava u njoj neka pisma.)

Joco: Drugačije nisam mogao raditi, ako sam htio, da dodjem do svojih novaca, za koje sam mislio, da su već izgubljeni. Sada ga imam sasvim u šakama.

Maca: Al' dragi Bože! — ta on nema ništa, kako ste mu mogli toliko povjeriti?

Joco: E, da je do mene bilo, nebi on dobio ni prebijene pare. Ta vi znate, da je Savo Čuić, kad mu je brat morao u Italiju, ostao posve sam na gruntu i uzeo gospodariti; vi znate, da je poslije malo vremena iz Italije stigla vijest, da mu je brat pao. Savo je već odavna bio poznat kao slab gospodar, a svatko ga je izbjegavao, kad se je ono degrediran i prošiban vratio kući.

Dan na dan bio je pijan; neprestano je posudjivao novaca, odilazio u grad i ne bi se vratio, dok nije sav novac protepo, da može onda opet na svoju živiti i nove dugove praviti. Sirota udova njegova brata, često mi se je gorko plačući tužila. Ali što sam joj mogao ja pomoći? Savjetovao sam nevoljnici, da se kod regimente potuži, ali mi ona odgovori, da se boji Save, koji i onako nju i dijete muči, pa bi spram njih još i gori bio, da začuje, da ga je ona tužila. U to vrijeme došo k meni jedan susjed i zamolio me, da mu posudim na četiri nedjelje dvijesto forinti, da kupi volove, za koje mu se dobra prilika pružila. Kako sam tog čovjeka poznavao, da je vrijedan i pošten gospodar, dao sam mu zatraženi novac. Vrijeme prodje, a moj susjed dodje k meni, pa me zamoli, da primim u mjesto gotovih novaca, kojih da sada nema, obligaciju Save Čuića, koju mu je on za svoj dug dao. Što sam mogao učiniti u takovoj prilici? Primio sam je, al' u brzo začujem, da po selu kôla množina takovih Čuićevih zadužnica. Ja ne budi lijen, potražim sve ljude, koji su bili u posjedu takovih pisama, pa se s njima dogovorim, šta nam je činiti. Oni su mi predali sva ta pisma i ovlastili me, da Savu povučem pred sud. Nastojat ću svakako, da spasim što se još dade spasiti; tužit ću ga i predati cijelu stvar regimenti.

Maca: A šta je sa sirotom udovicom?

Joco: Od same tuge i žalosti preminula je.

Maca: O nevoljnica! A dijete?

Joco: Naš gospodin kapetan uzeo ga je sebi. Upravo jučer otišao je u Zagreb po kasu, pa će dijete ostaviti tamo, da nauči kakav zanat.

Maca: Bog mu platio!

Andrija (koji je pomno slušao pridje naprijed): A što će sa Savom biti?

Joco (ustane): Boga mi, ja mislim, zlo. Nije on samo to skrivio, što ste sada čuli, već tu ima prevara i zločinstava na pretek. Sigurno je već i dočuo, što mu se kuha, jer ga nigdje nema. a svijet pripovijeda, da se, oboružan kao pravi hajduk, skita po gorama. Ali lako za to, umaći neće, jer je dozrio za vješala.

Maca: Tako valja. Za drugo i nije. Kad samo pomislim na onu ubogu ženu i jadno dijete. već mi krv uzavrije.

Grdoba od čovjeka. Pa da ga pred mojim očima vješaju, nebi mu se smilovala.

Andrija (dobroćudno): Prodji se Maco. Kakva si mi to? Ne pristoji se tebi tako govoriti. pa bio on kakav mu drago. On je nesretan, a nesretniku valja da se smilujemo, a ne da ga preziremo.

Maca: Ele čuda! Da se smilujem čovjeku, koji je ženu i dijete svoga brata upropastio, koji je osim toga Bog zna koliko zla još počinio!? Ne! Takav čovjek treba da pogine, pa bilo to i na sramotu cijele krajine — samo da ga na svijetu nema.

Joco: Jest, pravo kažeš. Valja ga objesiti.

Andrija (za se): Žalibože, imadu pravo. (Glasno): Svejedno, mi ga ne smijemo odsuditi, mi, koji smo sami slabi stvorovi. (Skine kapu.) To može Bog na nebu, a za njim naš car i zakon. Savo je i ona teško kažnjen, jer je pošao krivim putem, a vjeruj mi, da nije lijepo, niti nas dostojno, da se tudjoj nesreći radujemo. Mudra je riječ: Što nećeš, da se tebi čini, ne čini ni ti drugome. Danas meni, sutra tebi, a tko zna, što se nama može dogoditi.

Joco: To je sve pravo, ali pošten se čovjek toga nema bojati, jer se isto tako kaže: Čini pravo, boj se Boga i neboj se nikoga.

Maca: Tako je kume, tako.

Andrija: Nesreća brzo čovjeka stigne. Svi smo mi u božjoj ruci i nitko ne zna pravo, ako danas legne, hoće li sutra ustati. Kako ste god vi kume Joco sada živi i zdravi, možete za čas umrijeti, a ti draga moja ženo, mogla bi domala biti nesretnija od ikoje žene na svijetu. Danas čovjek, sutra crna zemlja.

PRIZOR 2.

Simo, Mara i Milka.

Simo (nosi motike): Evo nas! (Stavi motike u kraj.)

Maca: Jeste li sve okopali?

Mara (na glavi košaru, vodi Milku za ruku): Sutra nam valja još dva sloga okopati, pa smo onda dovršili posao.

Milka (dotrčala majci): Znaš majko, kad smo bili na velikoj sjenokoši, sreli smo čovjeka, koji je imao dugačku, dugačku pušku.

Andrija: Simo! Tko je to bio?

Simo: Sava Čuić, ali kako nas je opazio, okrenuo se i umakao u šumu.

Mara: I vojnici pitali su nas za njega.

Joco: A gdje to?

Simo: Tu iza sela, sreo nas je kapural sa dva momka. Rekli smo im što smo znali, a oni odoše za njim.

Joco: Stići će ga. Ali meni je poći, jer imam puna tri sata do štopa.

Andrija: Ma kume, prenoćite u nas. U jutro možete podraniti, jer znate što se kaže »noć nije nikome prijatelj«.

Maca: Istina kume. Ostanite, dospjet ćete i sutra. Noću ne valja putovati.

Joco: Ne plašim se ja, a ići moram, jer sutra zorom valja mi biti kod regimente.

Andrija: Kad nikako nećete ostati, a vi idite u ime božje. Al' čuvajte se. Ako i do sada niste imali neprijatelja, to ste jamačno sada jednoga stekli. Bit će dobro, da se s njim ne sastanete, jer čovjek u njegovu položaju, svemu je kadar.

Maca: Jest, jest, čuvajte se kume.

Joco: Niste li čuli, da se svakome uklanja? Okanit će se on i mene. Ostajte s Bogom! (Rukuje se sa Andrijom i Macom): Laku noć!

Andrija i Maca: Laku noć, kume Joco!

Svi: Sretan put, kume Joco!

Joco: Hvala lijepa, laku noć (ode).

PRIZOR 3.

Prijašnji bez Joce.

Maca: Mene neki strah obuzima, odkad znam, da je taj čovjek blizu. Samo da se Joci, kakova nesreća ne dogodi. On je nagao, namjeri li se na njega mogao bi nastradati.

Andrija: Toga se i ja bojim. Ljudsko je srce puno strasti i slaboće, te lako sgriješi. Ja sam osjetio, kako ljudsko srce može zabluditi i otvrdnuti. (Zamisli se.)

Mara (prostire i sprema stol za družinu).

Milka (trčeć za Marom u kuću): Čekaj Maro! Ja ću ti pomoći! (Odu.)

Maca (Andriji): Ti moj mili?

Andrija (sjetno): Jest! Osjetio sam ja to, pa me je muke stajalo, da se održim i da ne podlegnem.

Maca: Ti me plašiš! Što je to? O čemu to govoriš? Kako da ja o tom nisam ništa čula.

Andrija: Nikad ti ne bih o tom ni govorio. Ali kad smo već poveli riječ, a ti čuj, pa ćeš uviditi, da ne valja nikoga, bez potpunih dokaza odsuditi. (Simi): Ajd Simo prigledaj staje. Zovni težake s polja i pripri ljesu, jer se mrak već hvata.

Simo: Hoću gazdo (ode).

Maca: Andrijo! Takova te još ne vidjeh. (Smjerno i srdačno): Što je tebi dragi moj?

Andrija: Ni sam ne znam što mi je. Sve me nešto nuka, da ti odkrijem, što me već toliko godina tišti. Najnoviji dogodjaj sa nesretnim Savom otvorio je staru jednu ranu, koja je gotovo već zacijelila. (Sjedne s Macom na klupu): Čuj dakle! Bio sam kapural, kad smo krenuli u Italiju. U Trstu umre naglo naš stražmeštar. Kako sam bio pouzdan i točan u službi, bio mi je kapetan naš sklon, zavolio me i učinio mene stražmeštrom. Bio sam presretan! A imao sam samo jednu želju, da na očigled mojih zapovjednika pred neprijateljem dokažem, da sam te časti dostojan. Ali je Bog drugačije odredio. Iz Trsta dodjosmo u neki mali gradić. Jedne večeri vratio sam se kasno sa službe u kasarnu. Tu mi došo u susret jedan moj drug takodjer stražmeštar. Blijed i drhćuć bacio mi se pred noge, moleći me, da ga spasim, da mu budem u pomoći. Povjerio mi je, da su mu u računima naišli na netočnosti i nedostatke, koje da je izravnao i reko, da sam mu ja uzajmio novaca za pokriće. Ujedno me zaklinjao, da ga ne utjeram u laž, već da potvrdim njegove navode. Bilo mi ga je od srca žao, videći ga tako slomljena predamnom. I obećah mu da ću ga spasiti.

Maca: O! Dobra dušo!

Andrija: U taj čas dotrčao momak i pozove me da podjem s njim kapetanu. I ja sam pošao. Mrko i neprijazno zapitao me kapetan, jesam li ja uzajmio onome stražmeštru novac? Bilo mi je za čudo da kapetan već znade zato, ali nisam smio oklijevati, ako sam htio nesretniku pomoći te rekoh, jest! Ta riječ bila je odsudna za me i bolje, da mi je bio usahnuo jezik, prije no što sam ju izustio! Dakle ti si mu uzajmio sto osamdeset forinta, reče kapetan. Pa odakle tebi toliki novci? Kad sam čuo te riječi kapetanove i kad sam razabrao kolika je svota novaca, okamenio sam se. Bio bi se prije smrti nadao nego tomu i nisam mogao prozboriti ni riječi. Dakle to je tvoja zahvalnost. Tako mi naplaćuješ povjerenje, što sam ga stavljao u tebe. On zovne, četiri oboružana momka stupe u sobu, uzeše me u svoju sredinu, kapetan stupi napred i odvedoše me natrag u kasarnu. U kasarni zapovjedi kapetan, da otvorim svoj telećak, — ja sav smeten to učinih i prvo što mi je pod ruku došlo bila je listnica puna puncata novaca. Činilo mi se u taj mah da mi zemlja pod nogama gori, i želio sam samo, da bi se otvorila, da me proguta. Kapetan me zapita: otkuda tebi ova listnica? Pred očima mi se smrklo, sve se stalo oko mene vrtiti, ništa nisam znao, ništa vidio, ni čuo, do jedne jedine riječi: tat! tat! Onesvjestio sam se i srušio na tle. (Sav izvan sebe, — tišina.) Moj drug, da sebi pomogne, - da sebe spasi - ukrao je novac, a meni podmetnuo listnicu. Duša mu raja ne vidjela! (Tišina — zvoni pozdravljenje — iz daleka se čuje pjevanje težaka — laka grmljavina.)

Maca (ga zagrli): Strašno, užasno!

Andrija (mirnije): Kad sam se osvjestio, našao sam se u uzama vojničkoga suda. Ona rdja pako, - od straha - iste noći prerezao je sebi britvom grkljan. Nadjoše ga polumrtva u postelji. To je za mene bilo odsudno. Svjedoka nisam imao, opravdat i braniti se nisam mogao i tako sam ostao krivac. — Ali mi je vojnički sud obzirom na moje dojakošnje vladanje poklonio život. (Pokrije lice rukama.) Degradirali su me i šibali! — I tako sam izgubio čast i pošteno ime svoje. (Tišina.) I samo pomisao na te i na naše dijete uzdržala me, da se nisam sam ubio.

Maca: O ti moj siromašni druže! (Plače.)

Andrija: Onaj kapetan danas je obrstar, koji dolazi našoj regimenti, a Savo Čuić bio je onaj stražmeštar.

(Pjevanje težaka čuje se bliže.)

Maca: Je li moguće? I ta hulja je još na životu?

Andrija: Ozdravio je, a poslie kaznili su ga kao i mene. A sad pomisli, kakvim ću obrazom stupiti pred obrstara ako ga danas sutra gdje sretnem. što će svakako biti.

Maca: Smiri se Andrijo, ta ti si nekriv pretrpio strašne muke, pa se uzdajmo u pravdu Božju, da će konačno istina na svjetlo doći.

Andrija: Dosada sam bio dosta jak sve to podnijeti, pa se nadam, da ću to i u buduće biti. A ti ljubljena Maco, ne sudi nikome, dok se o krivnji njegovoj ne osvjedočiš.

Maca: Tvojih ću se riječi držati, ali što si mi sada povjerio tako je strašno, tako užasno, da je kadro najblaže srce mržnjom napuniti. I nedao Bog, da se s onim čovjekom sastanem, pa bilo to gdje mu drago, bio on oboružan ili ne bio, ja bih se kao žena ljuto osvetila.

Andrija: Šuti, Maco, nije za žene osveta.

Maca (smjelo): O, znam ja, što je dužna poštena žena, koja svoga muža ljubi. Nije ženi samo dužnost da bude mužu pokorna i poslušna, da s njim radi, da s njim dijeli radost i tugu, već joj je dužnost biti u svakoj zgodi njemu u pomoći, pa makar to i glavom platila. Ne čini li muž isto? Nije li njezina radost i njegova? Njegova žalost i njezina? A nije li im poštenje zajedničko? A koja se žena nebi žrtvovala za muža kojega ljubi? (Padne mu oko vrata — plač joj guši glas.)

Andrija: Umiri se Maco, evo idu težaci s polja.

PRIZOR 4.

Prijašnji, Simo, Mara, Milka, Neža, težaci i težakinje nose motike, žene košare.

Sbor (pjeva):

Ostaj z bogom dijevo mila,
Kući sada idemo —
Ti mi uvjek vjerna bila,
Dok se opet nadjemo!

»Hvaljen Bog! — Dobar večer!« (Grmljavina.)

Andrija i Maca: Uvjek hvaljen! Dobar večer ljudi!

Andrija: Žurno ljudi, povečerajte i gledajte da pod krov dodjete jer sad će navaliti kiša.

Neža: Pa neka navali, neće naškoditi. A znate li gospodaru da na polju sve krasno stoji i ako Bog da napunit će vam se ove godine žitnice, kako već odavna nisu.

Mara (je medjutim spremila stol i doniela dvie velike zdjele): Ajte jesti ljudi!

Svi (pristupe stolu, skinu kape, prekriže se i sklope ruke na kratku molitvu. Mužki posjedaju na klupe i počmu jesti, ženske stojeć iza njih grabe drvenim žlicama hranu).

Simo: Zbilja, gazdo! Kako će biti? Sutra nam valja pijesak voziti a ošepavio nam nigjan.

Andrija: Koga biesa!? A što mi to nisi prije rekao? Sad ću evo morati noću do krčmara Grge, da mi uzajmi konja.

Simo: Čini mi se, da je i on dobio zapovjed, da vozi drva u štop.

Andrija: Kada? Sutra?

Simo: To baš ne znam.

Andrija: No, vidit ćemo!

Neža: Oj gazdo! Ne znate li vi odakle nam dolazi naš novi obrstar? Kažu iz Italije.

Simo: Vidiš ti vražje babe — ona to mora znati!

Andrija: Jest, iz Italije.

Simo: A znate li kako se zove?

Neža: Glupane — a zašto pitaš ti?

Andrija: Grof Sarnić.

Svi: Ta taj Sarnić bio je kapetan u našoj kumpaniji?

Andrija (uzdahne): Jest kapetan.

Simo: Oho! Pa ja ga poznajem, čitavu godinu dana bio sam u njega furišic. Ele, mi smo stari prijatelji.

Neža: Oh, kako ne!? Čula sam, da ste se i tikali.

Simo: Jest on mene — ali ja njega ne. Ali inače bili smo dobri prijatelji. Jedan dan sam mu ja čistio čizme.

Neža (upadne): A drugi dan on tebi. (Svi se smiju.)

Simo: A-ja! — Drugi dan ih je dao od mene čistiti.

Neža (gurne ga): Idi glupane! (Svi se smiju, kiša, grmljavina, mrači se.)

Andrija: Ko što rekoh, eto kiše. Ponesite večeru pod krov, pak tamo večerajte. (Težaci, koji klupu, koji stolove i zdjele, ponesu sve u kuću.)

PRIZOR 5.

Andrija, Maca.

Maca: Ne ćeš li i ti ući Andrijo? Pokisnut ćeš.

Andrija: Pusti, da se naužijem čistoga zraka. Glava mi gori, pak hoću, da se primirim. A onda moram Grgi.

Maca: Pa zar to baš danas mora biti? Ostavi to za sutra i onako kiša lijeva.

Andrija: Sutra nemam kada, moram svakako večeras a kiše se ne plašim.

Maca: E, kad nije drugačije, a ti podji, ali te molim vrati se skoro, jer znaš da nisam mirna ni spokojna, dok tebe nema kod kuće.

Andrija: Umiri se rano moja, vratit ću se dok posao obavim.

Maca (pruži mu ruku): Podji dakle z Bogom! (Ode.)

Andrija: S Bogom! S Bogom!

Andrija (sam; sjedne zamišljen na klupu. Grmi i sijeva, kiša pada): Nikada me ne obuze takav nemir kao danas! Možda je tomu krivo, što sam se sjetio prošlosti i onog čovjeka koji ju je okaljao? — Hm! — — Zašto je baš danas Joco k meni došao? — — Joca! — — Savo! — Ah, prodjite me se crne misli! — Treba misliti na gospodarstvo. Šta je ono za sutra? — Ah da, konji. — Idem odmah kumu Grgi. (Skine kabanicu i pušku sa zida. Zove u kuću): Simo! Hej! Simo!

Simo (iz nutra): Evo me gazdo!

Andrija: Dodji der ovamo.

Simo: Šta će te? — (Dodje.)

Andrija: Ja odlazim, pripri lijesu. Ne lezite dok ne dodjem i čuvajte kuću. Požurit ću se. (Ode.)

Simo: Spavati još ne ćemo. Imamo mi toga dosta spremati. (Zatvori lesu.)

Kraj prvoj slici.

PROMJENA 1.

(Krčma kod Grge. U sredini i desno su vrata, lijevo prozor. Dva stola sa stolicama. U sobi je tamno.)

PRIZOR 6.

Savo (polagano otvara vrata, ogledava se oprezno): Tu nema nikoga! . . . Tim bolje — — — Tu ću se malko odmoriti. Nigdje mira ni pokoja, ma samo za trenutak, tako su mi za petama. Da sam od željeza morao bi klonuti. Eto već dva dana, što do potočne vode ništa okusio nisam. Vragu i život, kad uz novac, što ga imam u džepu gladovati moram. Tako dalje ne mogu živjeti. Danas — najkasnije sutra moram preći granicu, a onda — s bogom ostaj domovino! Onda neka bude slobodno Joci prikupljati moja pisma i čitati ih, da uvidi, koliki je bio magarac. (Iz pokrajne sobe mukli glasovi. Sluša.) Ha! Šta čujem? Nije li to Joco, koji tu govori (podje vratima, oprezno prisluškuje). Jest on je — o meni govore! Pozor! To bi moglo koristiti! Ide još noćas u štop. Sva moja pisma sa sobom nosi. Ha-a-a! Koja misao! Misao prava, koja me uznosi. Osveta! Osveta! Osveta! Joco! Ti me hoćeš uništiti, upropastiti. A ja ću ti se za to zahvaliti — i to još noćas ako se sastanemo (podje prema izlazu tu se sukobi sa Andrijom u mraku).

PRIZOR 7.

Andrija: Tko je božji? — Stoj! — Tko se to po mraku šulja?

Savo (za se): Andrija! (Priskoči njemu, prigušeno, kao što se cijeli ovaj prizor prigušenim glasom glumiti mora): Šuti Andrijo! — Ja sam — Savo!

Andrija (silno iznenadjen): Šta, Savo! Ti, ti! — Šta radiš ovdje? Što tražiš?

Savo (smjerno): Što umoran putnik u krčmi traži! Hotio sam se malo okrepiti, ali ja nisam gost koji krikom i vikom ljude dozivlje, da ga dvore; ja sam progonjen

siroma, koji se kojekuda provlačiti moram, pak pošto vidim, da ovdje za me ničega nema — to opet mirno odilazim. (Podje.)

Andrija (ustavi ga mirno): Savo! — Ti znaš što se sbilo! Znaš, kako si težko meni zgriešio. (Pauza.) Evo mi sad zgode da te kaznim, — da mi je do osvete! Nu neću! Ali sada bježi, da te nikada moje oči ne vide!

Savo (još smjernije): Andrijo! Zašto me ti tako mrziš? Ako sam ti ikada krivo učinio — bilo je to nehotice. A što se onog nesretnog slučaja u Italiji tiče, bio sam vjeruj mi posve nedužan. Ja sam onda poštene namjere imao — i da nam je pošlo za rukom onaj novac —

Andrija (bijesno, uhvati ga za grkljan): Šta? Nama! — Nama! Crna kukavice — nama? Oporeci! - Jesi li čuo? Oporeci! — Ili ću te ko psa udaviti (odrine ga).

Savo (gnjevno, malo da ne pane): K vragu! — Kako ću oporeći — kad me daviš. No pa evo, htio sam reći, »da je meni za rukom pošlo — onaj novac pridržati, bio bih ga pošteno s tobom dijelio.

Andrija: Odurni skote! Ti me nisi kadar vrijedjati. Samo odtale — odtale!

Savo (jedkom ironijom): Aj! Aj! Milostivi gospodine! Ti baš na visokom konju jašiš — ali ja baš tolike razlike medju nama ne opažam. Jedino nas još razlikuje to, što si ti donjekle još u posjedu svoga imetka, a ja sam svoj sretno prorajtao; ali zato mogu reći, da sam i uživao — a ti ćeš poći s ovog svijeta kao gladan kurjak komu se lovac ruga kada mu kožu guli! Ali inače — ti si bio stražmeštar, — a i ja! Ti si bio degrediran — i ja! (drzkim smjehom) a obojica smo i šibani bili!

Andrija (gnjevno): Nesrećo! I ti se još usudjuješ rugati se i mene na sve to podsjetiti? — Ti — koji si mi toliko boli i muka zadao? Šta me prieči, da te sada kao šugavo pseto iz puške ubijem? Ni mačka ne bi za tobom zajauknula, naprotiv sav bi mi sviet zahvaljivao, što sam ga takove kuge oslobodio.

Savo (mirno porugljivo): Nu ja mislim, da ti zlatne kolajne za to ipak nebi dali! Ali ako baš hoćeš — zovni ljude, vikni — pa ako — — (uhvati za pušku)

Andrija (upadne): Ne dao Bog! Bit ću sretan, ako me nitko uza te ne vidi. A sad čuj, što ću ti još reći. Mani se mene kao žive vatre i pazi, da se nas dva više ne bi sreli, jer ti se živim Bogom kunem, — da se jedan

od nas dvojice, sa tog sastanka neće više živ vratiti! Pamti to — a sada šibaj!

Savo: Bit ćeš služen! (Podje ali zastane): Čuješ — ako ovamo udješ, naći ćeš čestito družtvo! Kum se Joco krepi, da se lakše odtisne u što i da me tamo sasvim uništi! Nuder mu kaži, da ga pozdravljam — i, da se čuva, da iduć u grad — ne skrha vrat! (Ode.)

Andrija (iznenadjen, zamišljeno): Dakle je Joco tu! A Savo to znade — pa mu poručuje da se čuva, da ne skrha vrat? Što namjerava? — Nebi li možda? — Da, da, — to će biti! — Sada je kadar sve učiniti. Stani huljo! — Odao si se sam. — Ja ću ti nakanu spriečiti. (Zove): Hej, krčmaru! — Hej, gdje ste ljudi božji?

PRIZOR 8.

Andrija i Grga (ulazi sa gorućom svjećom).

Grga: Ho! Ho! Ho! A tko to tako viče? — Oho kume, Andrijo! Dobro došo — jest Boga mi! (rukuju se).

Andrija: Da ste mi zdravo kume, — ta mogao bi vas čovjek svega okrasti.

Grga (smijući): O moj kume, ko za tim poslom ide, taj se neće zadovoljiti kakovom praznom bocom ili razbijenom čašom, — a drugo i nema što u toj sobi.

Andrija: Ja sam došao kume do vas, da govorim svama radi konja. Molit ću vas.

Grga: Da, da, ali ne ovdje. Već ajde ti samo unutra. Tamo sjedi kum Joco, pa ćemo uz čašu vina sve svršiti. Jest, Boga mi! . . .

Andrija: Zar je Joco još tu?

Grga: Jest Boga mi! (skine Andriji pušku i kabanicu, pa metne je na klupu do vrata u dnu).

Andrija: Mislio sam, da je već izvan sela.

Grga: Jest, Boga mi, bio bi — ali ga je uhvatila kiša, pak je zapeo kod mene. Ali koja te briga za to? Idi ti samo unutra. Ti si mi i onako moj najnevjerniji gost. Ti znaš kako te rado imam, pa mi ipak tako riedko dolaziš! Jest, Boga mi.

Andrija: Vi znate kume — gospodarstvo! Ta čovjek uvijek posla nadje.

Grga: Jest, Boga mi pravo veliš. Ti! E, to nešto drugoga, ti si cijelom svijetu poznat kao dobar gospodar. Ali ja, e stare mi majke, — kakav posao imadem ja? Po vazdan sjedim tu prikovan, kao stari vrag na panju, pak čekam, dok koja kukavica dodje i bocu vina naruči. Vino izpije! — Vinu prigovara! — A najzad ne plati, pa tako nema ni vina, ni novaca. Jest, Boga mi.

Andrija (smjehom): No ja mislim, da tako loše neće biti.

Grga: Šta? Moje vino.

Andrija: Ne. Ja mislim vaš posao.

Grga: E, jest Boga mi! Znaš li, što sam odlučio? Ja ću lijepo skinuti krčmarski znak sa kuće, pak ću sjesti i svoje vino ispiti sam. Istina Bog da i onda neće biti vina ni novaca — ali neće biti ni prigovora. Jest, Boga mi! Ali sad udji, jer kumu Joci dodijat će to čekanje. (Odu.)

PRIZOR 9.

Karolina (na gradsku obučena; na glavi šešir, a preko njega rubac; ogrnuta vojničkom kabanicom. Nosi jednu škatulju i krletku, sa kanarincem. Pjevajući):

So ein Reisen, to je strašno,
Welches Mädel to zdrži!
Prek i prek bin ich jetzt mokra,
Potrt je moj paraplui.
K tomu još ein Leiterwagen,
Wo ich jako mich genier.
Bald sastane me, ein Grenzer,
Pak za čas jen Oficier!

So ein nobel schönes Fräulein,
Kako ja sam voller čest
Muss die Haupstadt baš ostavit
Dodjem in ein solches Nest.
Čovjek mora viel erleben,
To se tako pripeti.
Ali ovo putovanje.
In der Grenz vergess ich nie!

Ah dass ist schreklich! Toliko straha i muke, in meinem ganzen Leben zdržala nisam. Ta tmica, der Regen!? I svaki čas dodje ti pred oči so ein wildes Gesicht, sa tolikim brkovima, pak te pita Tko? Kuda? Kako? Pogleda u kola schaut mich an und lacht — pak opet otide. Sad molim vas, jednoj dami in's Gesicht

lahovati, to je sigurno unartig! Entschädigt mich nicht der schöne Stabsort i njegovi liepi oficiri, — dann gehen wir wieder odkud smo došli. He! Herr Wirth — gospodine krčmaru! — Hei — hej — hej — hej!

Grga (iz sobe): E — e — e — — e! — (padne mu svijeća iz ruke).

Karolina: Das ist doch schreklich! Što me taj tako gleda? Herr Wirt, — imate vi Zimmer i postelju?

Grga: Imam jest Boga mi! (Digne svijeću; za se): Neka me vrag nosi ako znam na čemu sam. Straga izgleda kao prosta graničarka, a sprieda kao kakova frajla. Dakako da imam postelju jest Boga mi.

Karolina (metne krletku i škatulje na stol): Dakle samo brzo, vorwärts! — Ja sam jako umorna.

Grga: Ali — — —

Karolina (upadne): Nichts, ali, ja hoću spavati. Vi imate postelju!

Grga: Da, ali u toj postelji spavam ja!

Karolina (začudjena): Šta? Vi imate samo ein Bett? Pa kako ste mogli reći, da imate i za me postelju.

Grga: Molim pokorno. Vi ste mene samo pitali »imadem li postelju.« A što da vam na to odgovorim, nego što rekoh, — da je imam, — ali za koga, to je opet drugo pitanje. Ja sam graničar, pak ne znam lagati. Jest, Boga mi!

Karolina: Ah! Da ist schreklich! Dakle se kod vas ne može noćiti?

Grga: O, može! Jest, Boga mi!

Karolina: Ali gdje?

Grga: E, na sjeniku!

Karolina: Šta-a-a-a? na Heubodenu? Ah, das ist doch schreklich! — A šta vi mislite — tko sam ja?

Grga: E, nemam časti!

Karolina: Čujte dakle. Ja sam Schtubenmädchen kod gospodina Graf von Sarnić. Moj Herrschaft je već u gradu, und weil die Kočija zu klein war, dobila sam Ekstrapost, Leiterwagen!

Grga (skine kapu): To mi je drago, jest Boga mi.

Karolina: A moje ime je, auf französisch Charlotte, po njemački Carolin, a po hrvatski morate sami znati, jer ste graničar.

Grga: Ala joj ide jezik, — ka' u Talijana brus.

Karolina: Aber wie ist's? Gdje ću ja spavati?

Grga: Moja draga gospodjo Kolarina

Karolina: Karolina!

Grga: Kalorina, jest Boga mi. Pošto znadem, skim imam čast, to ću ovu noć ja na sjeniku spavati, a vama ću ustupiti svoju postelju.

Karolina: Schön — wie galant! Kad preuzmemo Regiments-Commando, bit ću vam zahvalna. Za tu uljudnost morate avancirati.

Grga: O! Hvala lijepa, ali ja ne služim više!

Karolina (skine šešir i daje ga Grgi): O šteta! Skinite mi tu težku kabanicu. O das ist Schade, no vi morate avansirati, vi morate k bandi, vi ste sposobni za veliki bubanj.

Grga (dok skida kabanicu, metne šešir pod pazuh): O molim, molim! Vi ste predobri! Da Bog dao, pretvorila se ti u veliki bubanj!

Karolina: Ali noch Etwas, šta mogu dobiti za večeru?

Grga: Što vam srce zaželi! Možete dobriti prosena hljeba, crvena luka, ili ako hoćete češnjaka.

Karolina: Fi donc! Zar nemate šta drugoga?

Grga: O imam, jest Boga mi. Želite li možda sira ili dat ću Vam obariti nekoliko jaja. Ili ako pričekate po ure, možete dobiti vruće janjetine.

Karolina: Sonst nichts? Ne pije li se kod vas kava?

Grga: Pije — jest Boga mi!

Karolina: Schön! — Donesite mi je dakle.

Grga: Eh! — Ali ja je ne pijem.

Karolina: Das macht nichts. Donesite mi je samo.

Grga: Da, ali kad je ja ne pijem, — ja je i nemam.

Karolina: Dakle, vi samo ono držite, što je vama po volji?

Grga: Jest, Boga mi. Pošto sam sam sebi najbolji i najmiliji gost, to držim samo ono, što je meni ugodno. A ja za kavu ne marim.

Karolina: Das ist schreklih! A imate li možda kakovo pile?

Grga: E, jest Boga mi! Imam. (Podje.)

Karolina: No, endlich. Žurite se dakle.

Grga (vrati se): Ali ga ja sad ne idem hvatati, pa da mi za nj baš srebrnu škudu date, a ja moja draga gospodjo Kalorino.

Karolina: Karolina!

Grga: Koralina, jest Boga mi!

Karolina (uzme mu kabanicu): Geben Sie her. — Gdje je moj šešir? (Traži ga.)

Grga: Šešir? Ma sad je tu bio. Kud ga je vrag odnio? (Traži.)

Karolina: Ali gdje je?

Grga: Duše mi, ja ne znam!

Karolina (opazi šešir, vikne): Ah! Das ist doch schreklich — Nein wie dieser Huth ausieth.

Grga: E-e-e! Jest Boga mi!

Karolina (nestrpljivo): Ich will schlafen. Gledajte, da dodjem u postelju.

Grga: Kako? Dal' ja dobro čujem!

Karolina: No čujete li?!

Grga: Moja draga gospodjo Kvarolina, što vi o meni mislite? Ja sam evo već 25 god. udovac, pa za cijelo to vrijeme nisam, a ma ni jedan trenutak slab bio, a sad — — —

Karolina: A tko vas za to pita?

Grga: Molim pokorno — vi treba za to da pitate! Moja udovačka nevinost ne dozvoljava, da ja gledam kako vi u — — —

Karolina: Aber nein. Ja mislim samo, da se žurite.

Grga: Ali ja neću!

Karolina: Da mi samo pokažete, gdje je moja postelja!

Grga: Ah — tako! E to je što drugo! Tamo je u mojoj sobi.

Karolina: Ajte dakle, ponesite mi meine Sachen!

Grga: Hoću, hoću, idite vi samo unutra, tamo su dva momka, nu ja ću im već reći, da izadju da možete mirno spavati.

Karolina: Kažite moj Kutscher, da ćemo sutra rano krenuti. S Bogom, laku noć.

Grga: Laku noć! Biti će po vašoj zapovjedi. Šta tu ima? Vrabac može biti? Ah vidi, vidi pobro, kanarinac — jest Boga mi. Ptičice, ptičice! Gledaj, gledaj kako je žut ko žganac. Ptičice, ptičice! A jesi li ti gladna? Gle sbilja nema hrane u krletci. O ti sirotice mala! Čekaj, sad ću ja tebe nahraniti, sad ćeš ti dobiti — jest Boga mi. Ja ne znam kako ljudi mogu ovakovu božju stvar držati, a da je pošteno ne hrane. (Izvadi iz stola kruh, te odreže velik komad i metne ga u krletku.) Na, dragi moj žganče, bar ćeš upamtiti, kada si bio Grgin gost. Jedi, jedi! Šta, ne ćeš? Ne brini se ti, već jedi! Nećeš? — Št-a-a-a-a? — Ti nećeš Grgina dobra hleba? A jeli? — Kave bi ti rado i pečena pileta kao ta tvoja gospodja Kal - - Kvartorina — je li? Jok ne ćeš! Dao Bog još i suhih oskoruša. — Gledaj ti nju! — Idi, hajd, pak ti gledaj tvoju gospodju kako ide spavati. — Ti, ti, ti, žuti žganče ti — jest Boga mi! (Uzme krletku i škatulju, te ode.)

PRIZOR 11.

Savo. (Glazba.)

Savo (udje tiho, došulja se do stola i utrne svijeću): Odoše napokon. K vragu, hoće li već Joco na put? (Prisluškuje na vratima.) Šta čujem? Andrija hoće na svu silu, da odprati Jocu kroz šumu! K vragu, to bi bilo naopako. Kako da to zapriečim? Na Jocu samoga lako mi je udariti, ali na obojicu? — Uz to Andrija ima i pušku, koliko sam opazio, a srčan je i smion, k tome mi se je zagrozio i kako ga znam, održao bi svoju riječ. (Podje prema izlazu kod klupe se spotakne i napipa Andrijinu pušku.) Šta je ovo? — Nije li to? — Jest, jest, ovo je Andrijina šarka. — Aha! — Pravo se kaže, da vrag svojih ljudi nikad ne zaboravlja. Al' sad naprijed! (Podje i ustavi se.) Do vraga, to opet ne ide. Ako opaze, da je nestalo puške, nagovorit će Jocu, da noćas ne putuje. — Kako ću sad? — Ha — evo znam.

(Izvuče naboj iz puške, stavi pušku na mjesto). Tako! A sad sretan ti put kume Joco. Sad vas imam obojicu. Dvie muhe jednim udarcem. Ha, evo ih. Otale, otale! (Ode naglo.)

PRIZOR 12.

Grga.

Grga: Gle, ugasio je vjetar svijeću, tu je mrak, da bi čovjek mogao vrat skrhati, donijet ću ja drugu (ode).

Joco: Tako kume, ajte vi samo kući, a ja ću u ime Božje na put.

Andrija: Bože sačuvaj! Badava me odgovarate. Ja ću vas kroz šumu pratiti, valjda mi to ne ćete braniti.

Grga (udje): Tako! (metne novu svijeću na stol).

Joco: Ja ne mogu dokučiti, čega se vi večeras plašite?

Andrija: Ne plašim se ja. Ali sam čvrsto odlučio izpratiti vas, valjda mi to ne ćete zamjeriti. (Pruži mu ruku.)

Joco (prihvati ruku): Ma što mislite! Meni je drago, htio sam samo da vam uštedim trud.

Andrija: Mante se kume, nema tu o trudu ni govora. (Uzme pušku i kabanicu sprema se.)

Grga: No, kako kume Joco, hoćete li se duže u štopu zadržati.

Joco: Čim obavim svoj posao, vratit ću se.

Grga: Šta, zar ne ćete ostati, da vidite, kako će svečano dočekati novog našeg obrstara? Bit će tu bakljade, parade, lumbarde, i — kako već sve te vragolije zovu. Naši su momci već 14 dana u štopu da se tamo na vojničku uvježbaju. A to je i pravo, jer on je pošten i pravedan gospodin, — istina Bog, strog je — ali — —

Joco: Pravo velite kume i svi koji ga poznaju isto kažu, za to baš i idem k njemu, jer se ufam, da ću u njega ishoditi pravicu.

Grga: Ta vam sigurno usfaliti neće, jer svak' živi zna, kakav je to bio čestit i pravedan čovjek, dok je još bio kapetan u našoj kumpaniji.

Joco: Jest, to sam čuo, al' sam čuo da se je oženio, pak da već i dijete ima.

Grga: Ta razaberite se kume, ne on, već ona ga ima. Kazala mi je to njegova sobarica.

Joco: Ala ste smiješni kume — a koja vam je to sobarica rekla?

Grga: Ta ona gospodja Kolerina, što noćas u mojoj postelji spava.

Andrija: No, hoćemo li kume Joco?

Joco: Ajdmo! (Gleda na desno kroz prozor): Kiša je prestala, nebo se razvedrilo, podjimo u ime Božje! — Ele, kume Grga ostajte zdravi. (Rukuju se.)

Grga: Sretan put, kume Joco! Bog s tobom Andrijo!

Andrija: S Bogom! A glede konja, ostaje pri dogovoru.

Grga: Dakako!

Andrija i Joco: S Bogom! Laku noć! (Odu.)

Grga (sam): S Bogom i sretno! — Što ću sad? — Ah da, sad moram još popitati, da li ta gospodja Kantarila još što treba. (Na vratima): Da li još šta — — —

Karolina (vrisne i zalupi vratima): H-a!

Grga: E, komu je sudjeno, tome će biti. Ona mi je čas prije rekla, da gledam — a sad sam vidio — p-s-t! — čovjek ne smije sve reći, što vidi! — Čujete, gospodjo Kartolina, dederte vi ta vrata iz nutra zabravite, da nebi tko drugi slučajno do vas došo, jer nisu svi graničari tako sramežljivi kao ja — a sad laku noć!

Karolina (iz nutra): Gute Nacht!

Grga: Ha, ha, ha! Veli gudi naht, smiješna osoba ta Kvanturila, ali šta ćeš kad su sve takove u glavnom gradu, i ja sam bio već u glavnom gradu pa sam imao zgodu svašta vidjeti te znam kako tamo živu i barataju, — ali znam kako bi baratao prosti graničar (pjeva):

Kad u glavnom bijah gradu,
Svašta morah viditi.
Običaja tam imadu,
Da se moraš čuditi.
Da se kod nas to dogodi
Sav bi mu se rugo svijet
Ali tam je to u modi,
Jer su napred, za sto ljet', —

No učena svaka glava,
Kao prosti graničar,
Kazati će, da je prava,
Ludorija sva ta stvar.

Gradske žene, gradske cure,
Čedno se odijevaju
Od sto vedar' kao bure
Jedva ti se gibaju.
Od obruča kruži svaku
Tako širok kolobar.
Da sretiv se na sokaku,
Jedna drugoj čini kvar.

Takovoj bi d'o za cijelo,
Obruč, prosti graničar,
No ne bogme za odijelo,
Već za sasma drugu stvar.

Mnogo tamo gospa ima,
Uz svog muža jošte kog,
A muž joj ga nada svima
Za prijana drži svog;
Pa sve jošte obožava,
Svoju vjernu ženicu —
A ne vidi, da mu glava,
Nosi srnsku krunicu.

S tim prijanom znate što bi
Učinio prosti graničar?
Nemilo ga smotao bi,
Kao kožu opančar.

Kicoši su glavnog grada
Čudniji ti još sto krat,
Ko u jarca im je brada,
A ukočen drže vrat;
Na njima je svaka boja
Rek bi hoda tulipan,
A koče se, ko kad svoja,
Pera širi star puran.

Da li bi to zašto bilo?
Pita sada graničar;
Za jedino tek strašilo,
Da ne čine vrebci kvar.

PROMJENA 2.

PRIZOR 14.

(Šuma u kršu, desno velika pećina.)

Savo (s lijeve strane, oprezno): Ovuda moraju proći. Tu je i moje mjesto, dovle ćeš i dalje nikuda. Još kratak čas samo, pak će jedan otići s ovoga svijeta, drugi u tamnicu, a ja ću zadobiti željenu slobodu. (Iz daljine čuje se zov patrole. Savo smijehom): Tako, tako, samo bliže, bliže! Ala mi se je krasna zgoda pružila, da im se popnem na dušu. Kada me ugledali budu. Pa neka! Andrija neprestano križa moje puteve, a Joco, crna mu duša, sve jednako snubi i nagovara graničare, da me predadu sudu. Pa dobro, pokazat ću ti najkraći put pred sud, nu ne pred vojni, već pred vječni sud — vražja budalo! — To neka ti bude plaća — poštenjače. Ha, ha, »poštenjak«! — I ja sam njekoć bio pošten, te sam si razbijao glavu kako da poštenim načinom što stečem. I ja sam u srcu osjetio bol i tugu nad nepravdom i nevoljom, te gojio glupe misli o časti i dos ojanstvu ljudskom. Ali šta je to — »srce«? Šta poštenje? — Sve to ništa ne vrijedi. Što si veći lupež, to si više na miru. Ako si razbojnik, progonit će te samo pravda, jesi li pošten čovjek, proganja te cijeli svijet. Ha, ha, ha! Ali i ja ću biti i opet pošten kad je već do toga toliko stalo, samo da još danas obavim svoj posao, da se posljednji put poigram, da jedan odapne, drugi da dođe u tamnicu, a ja da stečem svoju slobodu. (Iz velike daljine čuje se opet zov patrole). K vragu! Ne, tako daleko ne valja! Ovamo bliže, da ste mi pri ruci! Ha! (Sakrije se za pećinu. Prodje patrola. Savo ogledava oganj na puški.) Sve je u redu. (Prisluškuje.) Evo ih! (Pauza.) Idu. Sad na mjesto, pa oštro oko i mirna ruka! (Sakrije se iza pećine.)

PRIZOR 15.

Andrija i Joco s lijeve strane.

Joco: E pa hvala vam kume, a sad se vi lijepo vratite.

Andrija: Ma neću jošte. Još ovo malo puta, pa ću se onda vratiti.

Joco: E pa najde, kad tako hoćete. (Podju, u taj čas Savo opali. Joco padne.) Jao meni!

Andrija: Bože! Dakle ipak?

Savo: Zdravo Andrijo!

Andrija: Ha! Sotono! Evo ti, što sam ti obećao. (Andrija namjeri, odapne, ali puška zataji.)

Savo (sotonski se smije.)

Andrija (izvan sebe): Šta je to?

(S polja se čuje glas patrule: Ovamo! Ovamo! Tu se pucalo!)

Savo (Andriji): Ubojice! Zar ti on nije dosta? (pokaže na Jocu.) Hoćeš i mene da ubiješ? Jest, ti si ga ubio, i za koji čas bit ćeš kao ubojica uhvaćen.

Andrija: Ha, prokletniče! Ako me puška iznevjerila, šake me moje neće, njima ću te zadaviti! (Savo umakne, Andrija potrči za njim; u taj čas pokaže se iza njih patroldžija.)

Kapral: Stoj! Stoj! Za njim momci! Za njim! (Dva vojnika potrče za Andrijom.)

Kapral (pristupi do Joce): Šta je to? Za Boga čovjek! Ubijen iz puške! (Za vojnicima): Za njim momci! — (Prema Joci): Ima li još života u njemu? (Sagne se k Joci). (Iza pozornice čuje se glas vojnika: Stoj ili ću pucati. Hitac padne.)

Kapral (upoznavši Jocu): Je l' moguće, kum Joco?! Veliki Bože, tko li je to učinio? (Ogledava Jocu.) Badava je tu sve, tu života nema (pauza). Mrtav je.

(Dva momka silom dovuku Andriju.)

Andrija (žestoko): Ta što će te sa mnom? Tu se niste na pravoga namjerili.

Kapral: To ćemo vidjeti, tko si? (Podje k njemu, upoznavši Andriju, prepane se): Šta? Je l' moguće? Andrija?! Ti!? (Pauza.) Ne — — — ne! To ne može biti!

Andrija: Dabome . . . Ja sam. Ali zašto me niste pustili, da za njim trčim, ma do na kraj svijeta.

Kapral: Za kim?

Andrija: Za onim, koji je Jocu ubio.

Kapral (opazi Andrijinu pušku, digne ju): Jadniče! Taj ti izgovor ne vrijedi! (Stanka.) Andrijo . . . je li ovo tvoja puška?

Andrija: Jest moja je i prvi put mi je u životu zatajila.... Ali zašto me pitate: Je li moja?

Kapral: Andrijo, mi smo tebe samoga ovdje zatekli . . . . Jedan put se je samo čulo pucati, a evo tvoja puška ispaljena, k tomu još i tvoj bijeg pred nama . . .

Andrija: Za Boga, što to govorite? Ja da sam pred vama bježao? Ne! Ne! Ta zar niste vidjeli za kim sam ja bježao?

Kapral: Mi do tebe nismo nikoga vidjeli. Žao mi te je, ali što ću ti ja? Ja moram svoju dužnost vršiti i tebe zatečenog kraj umorenog, sa sobom povesti.

Andrija: Ja da sam ga ubio? Buncate li vi? . . . Vi se šalite! . . . Ja ubojica! . . . Ja? Ja? (Očajno skriva lice rukama.)

Kapral (blago): Nije meni do šale Andrijo. Istina će na svjetlo izaći. Ajde s nama mirno, da ne moram silu upotrebiti. Ako si nedužan, lako ćeš to i dokazati. (Prema vojnicima): Naprijed do čardaka, a poslije doći će četiri momka po ovoga. Naprijed! (Vojnici uzmu Andriju u sredinu.) Stupaj!

Andrija: A što se ja bojim? Nevin sam, a moja će se nevinost i dokazati. (Odu.)

(Velika stanka.)

Savo (došulja se do Joce, poluglasno): Kad se lovci udalje, dodju vrane i jastrebovi na gostbu. (Izvuče Joci iz torbe listnicu i spise i pruži ih prema Joci): Sad ima svaki svoje!

(Zastor padne.)

RAZDIO II.

MUŽ ZAKONA.

ČIN 2.

(Štopski zatvor; u dnu slamnjača na »priči«, s lijeva prozor sa rešetkom, sprijeda prosti stol i stolica.)

PRIZOR 1.

Andrija (u okovima sjedi zamišljen na krevetu. Čuje se glazba i klicanje naroda.): Da, da, radujte se i veselite samo! Briga vas, što ovdje jedan čovjek ni kriv ni dužan zdvaja! Danas svetkujete, a sutra će te gledati kako se vješa! (Ustane.) Svi mi govore, »ne boj se, izhodit ćemo pomilovanje za te, a šta će meni milost? Ja je ne ištem. — ja je i neću, — ja hoću pravdu i pravicu! — O Bože! — Sveti Bože! — Ti me ne napusti i nedaj, da zdvojim. (Stanka.) Ta sigurno bi me već bili pustili, da nije danas sve sa dočekom novog obrstara zaokupljeno. A moja Maca, — moja Milka? — Što su radi mene noćas podnijele? Čudno mi je, da ih jošte meni nema?!

PRIZOR 2.

Vaso, Andrija.

Vaso (udje): No kako si mi sinko?

Andrija: Kako bi svakome na mom mjestu bilo i kako god nisam kriv, ipak me muči neka neizvjestnost i tjeskoba.

Vaso: Ja sam baš došao, da ti ugodnu vijest donesem! Četiri naših najuglednijih gradjana pošli su u ime cijele občine pred obrstara radi tebe. Svi te znadu kao poštena i vrijedna čovjeka i svi žele da te oslobode.

Andrija: Bog im platio!

Vaso: I ako Bog da, vratit ćeš se ti još danas tvojoj kući.

Andrija: Dragi Vaso! Kako ću vam se ja odužiti? Ta ja bih u tom zatvoru bio zdvojio, da nema vas!

Vaso: Što ja činim malo je, pak bi ja to učinio i drugom a nekmoli tebi. Nu čuj Andrijo, ti od jučer nisi ništa okusio, bili ti malo založio?

Andrija: Ne, ne, striče. Poslije kad me puste, onda ćemo zajedno.

Vaso (za se): Oh, kad bi znao, što ga čeka.

Andrija: Ali recite mi, nije li moja žena već ovdje bila?

Vaso: Bila je, da bome, ali je nisam smio bez dozvole tebi pustiti, a ona pošla po propustnicu.

PRIZOR 3.

(Udje vojnik i šaputa Vasi, on mu namigne glavom a vojnik ode.)

Vaso (Andriji): Evo, Andrijo, žena ti je dobila propustnicu. Bi li je pustio?

Andrija: Ta kako me možete i pitati?

Vaso (otvori vrata, udju Maca, Milka i Grga).

Maca (poleti Andriji; cikne): Andrijo! (Zagrli ga strastveno.)

Andrija: Maco! Mila, draga moja ženo!

Milka (obujmi ga): Tata! dragi tata!

Andrija: Dijete moje sladko! Ženo moja! (Ogrli oboje.) (Vaso i Grga šapuću.)

Maca: Andrijo, kad bi ti znao kako mi je, što te ovdje vidim!?

Andrija: Umiri se Maco! Vama se sve crnje čini, no što jest. Ja sam nevin. Moja će se nevinost dokazati, pak će me pustiti.

Maca (u brizi): Ah, ti ne znaš.

Grga: Koliko smo straha i muke za te pretrpljeli. (Tiho Maci): Ne odaj mu, da mu se o glavi radi.

Andrija: O, gle kume! Zar ste i vi došli?

Grga: Jest, Boga mi! A šta ti misliš, da ću ja doma u zapećku drijemati, kad si ti u opasnosti?

Andrija: Oprostite mi kume, da vas odmah nisam vidio.

Grga: Ništa, ništa! Sinoć kako smo čuli, što se dogodilo, odmah sam uprego konje, poveo tvoju ženu i dijete i dovezosmo se ovamo, jer znaš prijeki sud ne zna za šalu!

Andrija: Dakle vi znate, što i kako?

Grga: Znamo! Znamo!

Maca: O da si bar mene poslušao i sinoć kod kuće ostao.

Grga: Pa to bi najmanje bilo, samo da nije onu nesretnu pušku sa sobom ponio. K vragu razbijao si glavu koliko hoću, nikako ne mogu dokučiti, kud je onaj naboj iz puške dospio!

Andrija: Ta rekao sam, da sam Savu u vašoj krčmi zatekao.

Grga: To si rekao.

Andrija: To je on učinio. Jer kako bi inače onako drzko i mirno preda mnom stajao bio, kad sam na nj nišanio.

Grga: To je istina! I mi svi ti vjerujemo! Ali sud, sud, on traži dokaza, a gdje da ih čovjek uzme? K vragu! Da tebe zarad onakova lopova još i objese, to bi bilo suviše. (Vasi): Ali tko bi mi ga uhvatio, dao bi mu 500 forinti, pa makar i posljednju košulju prodao, makar nikad kapi vina više ne okusio.

Andrija: Vjerujte, kume Grgo, da on kazni umaći neće. A ja mislim, da mene ni kriva ni dužna bez valjanih dokaza odsuditi ne mogu.

Maca: Ne, ne, to ne smiju, to ne mogu!

Grga: Što mogu i što ne mogu: o tom mi ne možemo suditi — jer proti tebi sve okolnosti žalibože svjedoče. Jedino bi te spasiti moglo, što je sa umorstvom i kradja skopčana, jer papiri i 500 forinti što ih je pokojni Joco uza se imao, nisu se više u njega našli.

Andrija: Pa treba li još više? Nemam li ja hvalu Bogu toliko, da ne trebam za tudjim posizati, i ubijati čovjeka, s kojim sam kao dobrim i poštenim susjedom uvijek u slozi živio. Treba li još više?

Grga: Uzdajmo se u Boga, da neće trebati više.

Maca: Andrijo! Kum Grga zauzeo se je za te, kao da si mu rodjeni sin; on me je i uputio što da činim, sam je otišao najuglednijim ljudima i molio ih, da te u zaštitu uzmu, a oni su i obećali sve učiniti, da te

spase. Kum Grga će sa mnom i gosp. obrstaru i ja ću ga na koljenima moliti, da nam se smiluje. Jer šta bih jadna na tom svijetu, da tebe izgubim — ali mislim —

Andrija: Što?

Grga: Da nas nada prevariti neće. (za se) Pokvarit će sve u svojoj prevelikoj tuzi.

Andrija: Umiri se srce moje. Vidiš da sam i kriv — izbavili bi me toliki prijatelji i tolike molbe, a kako nebi kad sam nevin. Utješi se, domala ćemo, ja se nadam, u kola posjedati. Ti, kum Grga, ja i naše dijete i sretni se kući vratiti, jer ja sam nekriv, a to će se i dokazati.

Grga: Srce bi čovjeku puklo slušajući ga.

Maca: Onda nam još jedno preostaje. Obrstarova gospodja. Ona je žena, pa kako se čuje, dobra i milostiva srca, da joj para nema. Njoj ću se uteći, nju ću moliti, da mi se smiluje, ona je žena i mati i shvatiti će svu moju nesreću a Bog će dati da je ganem. — O žene! žene! Pogledajte ovamo, da vidite, što je prava i velika nesreća. Mirno sam ga ispratila, noseć dojenče na prsima kad je polazio u ljuti boj, — bila sam ponosna, jer sam znala, ako i pogine, poginut će za domovinu i kralja svoga — kao junak pred neprijateljem, — ali gledati ga, gdje nevin i pravedan strada, gdje ga je drugi turio u propast, to je više no srce podnijeti može i gdje je žena, koja na mom mjestu nebi svisnula od prevelike muke! (Obujmi mu koljena.)

Grga: Čije oko tu suho ostane, taj ima praznu čuturu a ne srce u prsima. Jest Boga mi!

Andrija (uzhitom): Maco! Ženo moja! Od kako si za me pošla, ljubio sam te kao dušu svoju, ali od sada ću te obožavati! Sada vidim kakova si u duši i u srcu. I ponosno pitam ima li žene na svijetu, koja svoga muža ljubi kao ti mene? A sada, da te ostavim, sada, da te izgubim tudjom krivnjom? Ne, ne, izbi to iz glave — to ne može, to ne smije biti! Spremi sve, da odma kući podjemo kad me puste. Razvedri se i raduj se sa mnom! (Digne ju i zagrli.) (Grgi) Ali kume! Kuda vam pamet, zar ste i vi tužni? — Ajte? — Budite veseli kad se ja veselim.

Grga: Jest, Boga mi pravo kažeš. Neću, neću se žalostiti.

PRIZOR 4.

Prijašnji i vojnik.

Vojnik (udje, javi dlo nješto Vasi i ode).

Vaso: Andrija, sinko, budi spreman, domala ćeš pred sud.

Maca (uplašena): Velik Bože! Evo za čas, sve će se odlučiti. Hoće li smrt ili život biti? Ah, da mi je znati. Andrijo, ako tebe izgubim, kuda ću jadna bez tebe?

Andrija: Ne boj se Maco! Bog će nas dragi očuvati. Da! Ja čistim i mirnim srcem pred sud idem, jer sve mi nješto govori: veseli se, Andrijo, doskora će biti kraj tvojim mukama.

Grga (Vasi): Sad valja raditi. (Glasno): Maco, ostavimo ga sada, da se sabere, a mi po našem poslu i to ravno gospoji obrstarici. Ti znaš, »tko rano ustaje, taj se ne kaje!

Maca: Pravo velite: sad valja raditi. Ajdmo sad — ali da se naskoro vratimo. (Tužno uhvati Andriju za ruku): Andrija moj, tu se o glavi radi, ali uzdajmo se u Boga pravednoga, on će nam pomoći. Ajde, da mu se ovdje sad pomolimo, jer poslije nećemo imati kad ili od prevelike radosti — ili — od prevelike tuge. (Svi kleknu. — m e l o d r a m): Svemogući, dobri Bože! Tvoja neizmjerna milost, dala mi je muža, koji me ljubi i miluje, kako se samo ljubiti može Bože ti mi ga uzdrži. Uslišaj mi molbu već radi ovog nevinog djeteta. Nedaj, da pogine ni kriv ni dužan, već daj, da nam ostane! Ako si pako drugačije odlučio, ako ga prijeka smrt otme i on umrijeti mora, onda mi podijeli snage, da to podnesem, da se sietim muka i boli našeg Spasitelja, — pa nas opet tamo združi, da Te skupa hvalimo i slavimo u sve vijeke, vjekova. Amen! (Ustane lagano i kao okrepljena.) Sad se osjećam jaka! Ajdmo!

Grga (rukuje se s Andrijom): S Bogom Andrijo! Za jedan sat doći ćemo opet. Budi pred sudom miran, promisli što govoriš, i Bog bi dao, da se dobro svrši.

Maca: S Bogom Andrijo! Poljubi tvoju Milku!

Andrija (grli sve redom): S Bogom djete moje! S Bogom ženo!

Maca (podje. Na vratima se Maca okrene pohrli do Andrije zagrli ga): Andrija!

Andrija (strastveno ju obujmi): Moja Maco!

(Zastor padne.)

PROMJENA 1.

PRIZOR 5.

(Soba kod obrstara; desno i u sredini vrata, lijevo prozor i veliko ogledalo. Stol u sredini. Stolice i fotelji.)

Karolina i Priska (ima veliku lutku).

Karolina: So liebes Fräulein. Sad ste obučeni sad idemo zur Frau Mama. — Aber je ovdje dumpfig zrak. — (Otvori prozor, gleda na polje.)

Priska (koja se kod fotelja igra lutkom): Karolino, gdje je papa?

Karolina (ne obazirući se): Papa je in der Kanzlei.

Priska: A što radi tamo papa?

Karolina: Ah, kakav krasan dan, und diese schöne Aussicht, baš na Platz.

Priska: Karolino! Zar ne čuješ? Šta radi tamo papa.

Karolina (kao prije): Ha! — — Oficiri!

Priska: Šta?

Karolina: Ah, mein Reisegefährte od sinoć, ist auch dabei! Moj lijepi adjutant. (Ravna frizuru.) Aha, sad gleda gore, sad salutira. (Klanja se.) Ergebene Dienerin! Ergenbene Dienerin! Ah ist das ein lieber Schatz!

Priska (gleda Karolinu): Karolino! Zar si poludila? Šta to radiš — kome se klanjaš?

Karolina (koketira jednako): Kako samo lukavo gore gleda!?

Priska (ostavi lutku potrči do nje, vuče ju za haljinu): Karolino, zar ti ne čuješ?

Karolina (zlovoljno): Ah keinen Augenblick, nema čovjek za svoj posao! (Uhvati dijete za ruku): Gehen wir zur Mama (Ode.)

PRIZOR 6.

Grga, poslije Karolina.

Grga (kuca dva, tri puta, udje plaho se klanjajući i obaziruć): Ni tu nema nikoga! Čekat ću dok tkogod dodje. (Na vratima): Maco, čekaj tu vani, ja ću Te već zvati. Sad ne smijemo dangubiti; najprije valja gospodju obrstaricu predobiti, da nas ona zagovarala bude kod obrstara (ogledava se). E-e-e-e! Kako je ovdje sve lijepo i šareno Eh, lijepo ti je dobri Bog gospodi dao. (Vidi se u ogledalu, preplaši se i gleda začudjeno u njega.) Ma Boga mi, malo da se nisam sam od sebe uplašio! — A jesam li ja to? — Hm — jest Boga mi, ali Grgo! Grgo! odkuda tebi tako crven nos? Meni se sve čini, da ga ti previše u čašu zabadaš, da previše piješ! — Jaoj — sinko — ne čini toga, jer ćeš dobiti crven trbuh i debeo nos — hoću da rečem crven, debeo nos, — tbruh, — k vragu moja me je slika i prilika sasvim sbunila — — —

Karolina (grohotom se smije): Ha, ha, ha!

Grga (trgne se): O hvaljen Bog! Želim dobar dan!

Karolina: Was sehe ich? Moj krčmar od sinoć!

Grga (upoznaje ju): O, to ste vi gospodjo. To ti je moja Putifarka od sinoć.

Karolina: O molim. Genieren sich nicht! Sada me možete slobodno gledati.

Grga: Ako dopustite, biti ću tako slobodan. (za se) Danas mi se ljepša čini nego sinoć. Sad ne znam jesam li jučer bolje vidio ili danas. (glasno) Hvala liepa, meni je dobro.

Karolina: A tko vas za to pita?

Grga: Hm — znate, ja sam mislio, da me pitate »kako mi je«, to je tako u nas običaj. (za se) K vragu, volio bi sa kakovim generalom govoriti, nego s takovom ženskom! (Glasno) Hvala — eh gle opet — ala sam glup.

Karolina: Aber sagen Sie nur, što vas amo nosi?

Grga: Ah, draga gospodjo Krolavina, velika nesreća.

Karolina: Was? Nesreća? Od sinoć ein Unglück?

Grga: Jest, Boga mi! Pak sam došo, da vas u ime uboge jedne žene i nejakog djeteta, nešto zamolim.

Karolina: Ah, das ist schreklich! Ali sjedite i pripovjedajte mi.

Grga: Oh, hvala, ali to se nebi pristojalo, mogao bi tko doći.

Karolina (sili ga da sjedne na fotelj gdje lutka ostala): Aber das macht nichts, sada neće nitko doći, samo vi sjedmite.

Grga: E, ako dopustite, sjesti ću da vam san ne — — — (sjedne na lutku, koja zaviče, te djipi.) A jao, — — — Bože šta je to?

Karolina (uplašeno): Šta vam je?

Grga: Ma — ma — malo dijete.

Karolina (prasne u smijeh): Ha, ha, ha! Ah, das ist doch schreklich. (Uzme lutku.) Ta to nije pravo dijete. (Podje Grgi.)

Grga (uzmiče): Molim ostanite samo tamo, dosta mi je tih vragolija.

Karolina: Aber umirite se samo, pa gledajte.

Grga: Ma kako bi moglo vikati, da nije dijete?

Karolina: Aber das ist nur so gemacht. Gledajte ovako (pritisne na bebu, a ona kriči).

Grga (u čudu): E, gledaj Pavle vraga, kakovih stvari gospoda imadu. A ja sam Boga mi mislio, da sam sjeo na malu groficu. Jest, Boga mi, a molim vas kako je to načinjeno.

Karolina (pokaže): Sehen Sie so! Kad se pritisne, onda kriči.

Grga: Hm — kad se pritisne onda kriči. Koj bi to bijes bio?!

Karolina (daje mu lutku): Gledajte sami.

Grga: Jest, Boga mi. Kad se pritisne kriči. Čudnovato. Ali iz čega je to? (Pregledava lutku na sve strane.)

Karolina: Mein lieber, to je od drveta!

Grga: Od drveta? Pak kad se pritisne — kriči. Evo, uzmite vi to, to se vama bolje pristoji — tako. Taj kad se pritisne.

Karolina (metne lutku na stolac): Aber mein Lieber, vi ste mi htjeli nešto kazati.

Grga: Jest, Boga mi. Malo, da nisam zaboravio. Taj prokleti »kad se pritisne« sasvim me zbunio. Ah, to je golema nesreća.

Karol: Also was ist's? Brzo. Govorite.

Grga: Vi se sjećate, kako sam vas sinoć iza sna probudio i kazao, da je gospodin adjutant sa kočijom pred mojom kućom i kako vam se lijepa prilika pružila, da se s njime u štop odvezete — i vi ste se sjegurno s njim odvezli.

Karolina: Da, da, pa onda?

Grga: Po sata kasnije dotrčao je momak sa straže i pribovjedao nam, da je u šumi izvan sela na razkršću počinjeno strašno umorstvo. Vi se bez sumnje sjećate i s njime u štop odvezete — a vi ste se s njim i odvezli.

Karolina: Da, sjećam ih se.

Grga: Čujte nesreće! Straža našla je onog starijeg u šumi iz puške ubijena, a onog mladjeg kraj njega sa izpaljenom puškom. Kako ga je tamo patrola zatekla, tako ga je odma na činu zatečena krivca uhapsila i sa sobom povela.

Karolina (uplašena): O das ist schreklich! Pa dalje?

Grga: Ali on je tu toliko kriv, kao da se jučer rodio. Drugi jedan razbojnik počinio je to umorstvo i sretno pobjegao. Ali od kud pomoći, kad sve proti njemu svjedoči? Prije mjesec dana, oglašen je kod nas prijeki sud. Ako ga danas odsude, njega će još danas i vješati. Sad pomislite, kolika je pogibelj, pomislite na tugu i muke jadne njegove žene i djeteta! Gospojo! I vi tu možete nješto učiniti. Smilujte se ako u Boga vjerujete i sijedom vam se mojom poštenom glavom kunem, da je obtuženi čist i nevin kao sunce.

Karolina (malo afektirano): Ja, es thut mir sehr leid, ali ja vam neću moći pomoći — ja sam još nova u toj regimenti.

Grga: Ne, vi me niste razumjeli, ja samo molim, da nadjete način i put, kojim bismo odma pred gospoju obrstaricu doći mogli, da nju molimo za zagovor kod obrstara, jer život onog nesretnika u njegovim je rukama.

Karolina: A la bon heur, das ist etwas anderes. To ću učiniti, a gdje je ta žena?

Grga: Ona čeka vani na hodniku. Ali vas molim, kao što se Bog moli, gledajte da to što prije bude, jer je dragocijen svaki trenutak.

Karolina: Ich gehe gleich. Čekajte vi ovdje, ja ću se odmah vratiti. Ach dass ist Nichts; da muss geholfen werden. Ubogi čovjek! Unschuldig, pa da ide na vješala. Ne, to ne smije biti — ne. (Misli.) Wenn ich nur mit meinem Lieutenant besser bekant währe; taj bi ga morao odma pustiti, aber so — ne znam šta bi? — Nu warten Sie nur — ja ću odma doći. (Ode.)

PRIZOR 7.

Grga, zatim Carolina. Franjica.

Grga (sam): Dobra duša, ta Koladrina. Malo je doduše ćaknuta, ali se odma odazvala mojoj molbi (baci pogled na lutku). Tu leži dakle taj drveni stvor, koji me je tako uplašio. Čudno, pa ipak ni sad ne razumijem, kako je to — kad se pritisne da kriči.

Karolina (udje naglo): Evo ide, die gnädige Frau. Govorite srčano i razložito. Dobra riječ ne stoji novaca.

Grga: O hvala lijepa. Idem po Macu. Molim javite nam kada budemo smjeli pred nju doći i Bog vam platio. (Ode na srednja vrata).

Franja (ulazi): Karolino!

Karolina: Milostiva gospodjo!

Franja: Tko želi sa mnom govoriti?

Karolina: Ubogi jedan čovjek i žena mole, da bi saslušali njihovu molbu.

Franja: A gdje su ti ljudi?

Karolina: Na hodniku.

Franja: Pozovi ih — a ti se udalji!

Karolina: Po zapovjedi. (Podje vratima, zove): Unutra! (Ode na druga vrata.)

PRIZOR 8.

Franja, Maca i Grga.

Maca (podje naglo do obrstarice poljubi joj ruku): Pomogo vam Bog, milostiva gospo!

Franja (ljubezno): Tko ste vi moja draga? I šta bi rada?

Maca: Oprostite, milostiva gospo, što se vama utičem, ali moja je molba golema, — a vi ste dobra kao dobar dan, pak sam uvjerena, da će te uslišati molbu bijedne žene, koja sve svoje nade u vas stavlja — jer ste i vi ljubeća majka i žena.

Franja: Moja draga! Ja vam evo obećajem, da ću učiniti, što budem mogla, ali ja sam sama slaba i nemoćna žena, pak me je strah, da vas neću zadovoljiti.

Maca: Ja sam Maca Miljevićka ,žena onog ubogog čovjeka, kojega su sinoć, ni kriva ni dužna kao ubojicu uhvatili i komu prijeki sud sada sudi. Vaš gospodin suprug, a naš obrstar glava je toga suda. Ne mislite, milostiva gospo, da ja sumnjam u pravdoljublje njegovo. Ne, Bože me sačuvaj. Da je moj muž kriv, ja se ne bih usudila vama dodijavati, već bi se pouzdavala u čuvenu, strogu pravednost našega obrstara. — Ali gdje mi muž moj nevin stradava, utičem se vama, da nas sačuvate od najužasnije nesreće i sramote. Vi ste gospo, milostiva i plemenita, vi ste kadra i pomoći, jer vaše je srce najbliže srcu vašega supruga. Ja znam, da vi moga jadnoga muža ne možete od svoje volje na slobodu pustiti, ali vi možete mnogo kod onoga izhoditi, koji će mu osudu podpisati. Zato vas milostiva gospo molim na koljenima kao što se Bog moli (klekne, suze ju guše). Smilujte se i budite angjeo čuvar porodici, koja će, ako je vi ne očuvate, jadno poginuti.

Franja: Siromašna ženo! Onaj dakle, kome sada sude; vaš je muž? Čula sam o tome i meni vas je od srca žao, pa vam obećajem, da ću se za vas zauzeti kako budem samo mogla, ako je vaš muž u istinu nevin.

Maca: O hvala vam gospo od neba do zemlje!

Franja: Ali ako kod svoga supruga ne uspijem, onda se pouzdajte u poznato pravdoljublje njegovo i vjerujte da vam on krivo učiniti ne će.

Maca: Ja to vjerujem. Ali prividna i kriva svjedočanstva mogu i najčistije srce i pravicu zavesti.

Franja: Za to su zakoni tu, oni to prieče!

PRIZOR 9.

Prijašnji i Sarnić.

Sarnić (pred vratima): Za jedan sat, biti će mi drago. gospodu pozdraviti.

Maca i Grga (povuku se u kut).

Franja (podje Sarniću u susret): Dobro jutro, dragi mužu.

Sarnić: Dobro jutro Franjice! (poljubi joj čelo).

Franjo: Ti, kan da nisi danas dobre volje? Šta ti je?

Sarni: Morao sam obaviti vrlo neugodnu dužnost.

Franja (nemirno): Kakovu to, dragi Auguste?

Sarnić: Jednom nesretniku podpisao sam smrtnu osudu!

Svi (zapanjeni).

Maca (vrisne, padne mu pred noge): O sveti Bože! Milost! Milost!

Franja: Uboga žena!

Sarnić (mirno): Tko je ta žena?

Franja: To je žena onog nevoljnika.

Maca (jeca): Milost! Milost!

Sarnić: Jadnice, traži milosti u Boga, ja ti pomoći ne mogu!

Maca: On je nevin, kao da nije ni bio tamo.

Franja: Auguste! Dopusti, da te i ja za ovu nesretnu ženu molim!

Sarnić (ozbiljno): Franja! Ja mislim, da me ti poznaješ! Vjeruj, kad ti kažem, da su sve molbe uzaludne. Ja tu ništa učiniti ne mogu.

Franja: Auguste! Hoćeš li odma kod nastupa, da svoje službovanje tako strogom osudom obilježiš? Budi ovaj mah suprug i otac, a ne sudac i ne ogluši se tužnoj molbi ove žene. Svatko zna kako si pravedan, na daleko se boje tvoje zakonite strogosti, sad treba da budeš ljubljen kako si štovan, a to će biti oprostiš li tome čovjeku. Ako nipošto praštati ne ćeš, a ti kazni, samo ne tako nemilo strogo! Pomisliš li na svoju ženu i svoje dijete uvjerena sam, da ćeš se smilovati.

Sarnić: Franjice, ne muči me. Zakoni ga osudiše, a ja zakone rušiti ne mogu i ne smijem.

Franja: A jesu li zakoni i dokazi nesumnjivo utvrdili njegovu krivnju?

Sarnić: Jesu!

Maca (zdvojno): I nikakove nade nemam? Nikakove?

Sarnić: Ni najmanje. Ustani ženo, tvome je mužu za 2 sata umrijeti.

Maca: O! milostivi Bože! Nedaj da to doživim.

Grga (dodje napred i digne ju): Ustaj ženo, razaberi se, ohrabri se kao mati, da kao žena ne zdvojiš. Oprostite, gospodine obrstaru. Ja sam ovim ljudima nješto u rodu. Ova nesretna žena ostaje sada bez svega, pak zato molim, da mi dozvolite samo jedno pitanje.

Sarnić (kimne glavom).

Grga: Da li se je sud i na kradju obazirao, koja je s tim umorstvom u savezu i koja sigurno nije djelo osudjenoga?

Sarnić: Moglo se je zaključiti, da je Andrija Miljević ubijenog Jocu i orobio. Ta on je već prije 6 godina u Italiji radi kradje bio kažnjen.

Grga: Jeli moguće?

Maca: O Bože! Ne — ne — to nije — nije on bio tat. Već je onda nekriv kažnjen bio.

Sarnić: Kako to smiješ tvrditi? Znaj mene je okrao!

Maca (naglo očajno): Ali ne on. Savo Čujić bio je tat, pak je Andriji podmetnuo ukradjeni novac, istu je noć sebi od straha prerezao grkljan. O da je proklet!

Sarnić: Nesretnice! Meni te je žao, ali znaj da se je Čuić radi drugih opačina htio skončati.

Maca (zdvojno): Dakle je sve uzalud! On je izgubljen! (Padne Grgi oko vrata i plače.)

Grga: Sve! Sve! Sve ide sa zla na gore!

Franja: Ljubljeni moj Auguste smiluj se!

Sarnić (nježno): Franjice! Vjeruj, ja joj pomoći ne mogu. Ta ja isto trpim kao i ona! Molim te, udaljimo se!

Franja: S bogom ti uboga, uboga ženo! I znaj, da si u

meni stekla prijateljicu, koja tebe i tvoju tužnu siroticu nikad napustiti neće!

Sarnić: Eto to je sve, što vam dati možemo! Utješite se i uzdajte se u Boga! (Ode sa Franjom.)

PRIZOR 10.

Grga i Maca.

Maca: Propalo! Izgubljeno! Sve, sve! (Poleti za njima, klone kod vratiju): Smilujte se! Tako vam Boga smilujte! (Pokrije lice rukama): Uzalud! Nigdje nade, nigdje pomoći!

Grga: Maco razaberi se. Još te teže čeka, kada se s mužem praštala budeš, jer vidjeti i zagrlit ćeš ga posljednji put.

Maca: Da je proklet čas, kad sam se rodila! Posljednji put. Ah ne, ne, neću!

Grga: Ali Maco pomisli gdje si?! Ohrabri se, budi žena, budi graničarka jaka!

Maca: A odkuda mi snage? O sveti Bože podijeli mi je ti!

Grga: To čovječje srce ne može podnijeti, pa da je tvrdje od kamena! Maco, a tvoje dijete?!

Maca: Moje dijete! (Resignirano): Da naše dijete . . . . Hvala kume, da ste me na to sjetili!

Grga: Hajdmo sada po Milku, pa onda k njemu, da se s njim oprostite!

Maca (upire se o Grgu): Da, dijete . . . Pa onda k njemu, posljednji — posljednji put. (Brizne u gorki plač. Odu zajedno.)

PRIZOR 11.

Karolina (briše suze s očiju.)

Karolina: Ah, das ist schreklich! Ta žalost! Koja tuga! O du armes, armes Weib; sad sam erst vierundzwanzig Stunden Hier pak moram eto so eine schrekliche Scene doživjeti. Ah, das ist doch schreklich!

Uljević (perom za uhom za vratima): Pst! — Pst! — Karolino!

Karolina (veselo): Ah! Herr Lieutenant! (za se) Evo ga već!

Uljević (udje): Jeste li sami?

Karolina: Zu dienen, kako vidite!

Uljević: Htio sam vas nešto umoliti!

Karolina (kao da se stidi. Za se): Ala je taj nagao. (Glasno.) Mit was kann ich dienen

Uljević: Ali se ne ćete ljutiti?

Karolina (naglo): O, ni malo! (za se) Mogu si misliti što hoće.

Uljević: Posudite mi jedan bijeli rubac!

Karolina (za se, otegnuto): R-u-u-bac? (glasno) Rubac?

Uljević: Ja imam samo šareno-svilenih.

Karolina (za se): Samo jedan rubac. (Glasno): A čemu ga trebate?

Uljević: Znate, mi imao o podne eksekuciju.

Karolina (za se): Jedan rubac. (Glasno): Pak?

Uljević: A moglo bi se dogoditi, da ću trebati bijeli rubac.

Karolina (naglo): Za pardon? — — —

Uljević: Da.

Karolina: Er wird also pardoniert. Dakle ima nade?!

Uljević: A, to nisam kazao! Nipošto!

Karolina: Zu was onda bijeli rubac?

Uljević: Propis, a i opreznost traže, da ga uza se imam.

Karolina: A drugo ništa?

Uljević: Ništa!

Karolina: Ach, das ist schreklich. Evo vam ga. (Dade mu rubac; za se) O ih Arme, — jetzt habe ih mich schon so gefreut!

Uljević (ogledava rubac): Hvala! A ima li već suza ljubavi u njemu?

Karolina (stidljivo): Aber Herr Lieutenant Sie sind schlimm.

Uljević: Ali bez šale Karolino, posudite mi još nješto!

Karolina (koketno): A što to?

Uljević: Jedan poljubac.

Karolina (za se): Aha, već je tu! (glasno): Hm, poljubac? A zašto posuditi?

Uljević: Da vam ga opet vratiti mogu.

Karolina: Ah, gehen Sie.

Uljević: Molim.

Karolina: Wissen Sie was, ako upotrebite moj rubac, dobit će te ga.

Uljević: Na taj ga način neću nikada dobiti.

Karolina: Also wirklich keine Hoffnung.

Uljević: Žalibože ne.

Karolina: O mein Gott!

Uljević (moleć): Dakle?

Karolina: Ala znate petljariti (pokaže na čelo). Also hierher slobodno.

Uljević: A nebi li za pedanj niže?

Karolina: Nicht zufrieden? Onda nichts!

Uljević: O hoću, hoću!

Karolina: Also — — —

Uljević (poljubi je): Tako započeto je — a dalje će sljediti (odtrči).

PRIZOR 12.

Karolina sama. Gleda za njim.

Karolina: So sind die Männer. A njima čovjek da vjeruje. I oni da su napredniji? Nu zašto — to je natürlich; darum sind sie Männer i jakom spolu spadaju. (Pjeva.)

Odkuda to mužem pravo:
Ženske za nos voditi?
Ma on bio, Petar, Pavo,
Svaki će prevariti.

Einen kleinen Sprung macht jeder
Das ist ihm nur ein Hautgout
Denn darum sind sie ja Männer,
Jakom spolu spadaju.

Ima jedan gdjegod dragu,
Pa joj kaže: »uvjek tvoj!«
Za tri dana ode k vragu
Pa čini isto i drugoj.
Geh'n von einer zu der andern
Geben keiner eine Ruh.
Denn darum sind sie ja Männer
Jakom spolu spadaju.

Nu kadkad koji zabludi
Dodje gdje već drugi je,
Batine mu taj ponudi
Pa se tako pomlate:
Die Geliebte ruft dann herzlich,
»Kann nicht schaden frisch nur zu.«
Denn darum sind sie ja Männer
Jakom spolu spadaju.

Ali suprug misli svaki,
Da se tužit ne smjemo
Najedanput ko junaci
Mi se tad osvetimo
Und wir treiben sie zu Paaren,
Mit Pantoffel oder Schuh,
Denn darum sind sie ja Männer
Jakom spolu spadaju.

PRIZOR 13.

Križić (sa tri gradjana).

Križić (udje; naprama Karolini): Molim vas, budite tako dobri, pa javite gospodinu obrstaru, da je tu trgovac Križić sa poslanstvom naše občine. (Karolina ode.)

Križić (gradjanima): Gospodo, moram vam iskreno priznati, da se gotovo nikakovu uspjehu ne nadam, ma da bi posve pravedno i u redu bilo, da gospodin obrstar usliša našu molbu.

PRIZOR 14.

Prijašnji, Sarnić, Uljević i još dva oficira.

Sarnić: Da ste mi zdravo gosnodo! Zdravo Križiću! (Rukuje se s njim, drugima naklon).

Križić: Gospodine obrstaru, kao poslanici ovdašnjih gradjana, došli smo amo, da vas pozdravimo i da vam smjernu jednu molbu podnesemo.

Sarnić: Hvala vam gospodo i vjerujte, da će mi drago biti, budem li vam mogao ispuniti želje. Što biste rado gospodo?

Križić: Gospodine obrstaru, radi se o ljudskom životu. Andrija Miljević, osudjenik, koji iza jedan sat treba da skonča na vješalima trgovao je mnogo godina s cijelim ovim krajem čedno i pošteno, i jer ga svi dobro poznajemo i cijenimo, dolazimo pred vas sa molbom, da ga pomilujete. Mi se tvrdo nadamo, da se ne ćete oglušiti našoj molbi tim manje što je ovo prva naša smjerna molba.

Sarnić (osbiljno): Gospodo, ako vam u čemu drugomu pri ruci biti mogu, neću se suztezati, ali vam jedanput za svagda kažem, da ja u toj stvari ništa više učiniti ne mogu.

Križić: Gospodine obrstaru, mi vrlo dobro znamo, da nismo zvani, a ni ovlašteni prosudjivati, kako i što vi radite, ali se usudjujemo primijetiti, da je taj čovjek ipak možda nedužan.

Sarni: Zakoni ga pronadjoše krivim, prijeki ga je sud na smrt osudio, moja je dužnost bila potpisati smrtnu osudu; a to sam i učinio.

PRIZOR 15.

Prijašnji. Franjica, Maca, Grga, Karolina, Milka i Priska udju lagano i ostanu u dnu.

Križić: Svatko od nas zna, da je to neobično zamršen slučaj, nejasan i sumnjiv, da čovjek i uz najbolju volju onom nesretniku nebi mogao pomoći. Ali se nadamo, da ne ćete odbiti molbe, koju vam evo cio grad podnaša.

Sarnić: Ako bi vam i hotio tu vašu molbu uvažiti, ne mogu to već za to, što se narodu strogi, zastrašujući primjer dati mora. Gospodo, i ja sam Hrvat i u mojim prsima bije srce za našu domovinu, pa mi je neizmjerno mnogo do toga stalo, da već jedanput iskorjenim vječita razbojstva i ubojstva iz našega naroda, da se jedanputa proslavi poštenim, prosvjetljenim domaćim životom, kao što se je toliko puta proslavio junačtvom

svojim na bojnom polju. Ja želim iskreno, da nas ostali evropski narodi ne preziru i divljacima ne nazivlju.

Križić: Gospodine obrstaru oprostite mi, ali tu vam moram protusloviti. U svakoj pšenici ima kukolja. Gdje je narod na zemlji u kom se ubojstva nebi dogadjala? A koji je narod tako visok, da bi smio nas graničare prezirati? Istina, graničar je surov i grub kao gore i planine, kojima on prolazi, ali je poštenog srca, muževan i kao što rekoste, junak tvrde vjere, da mu para nema. To nije taština i samohvala, već sto puta dokazana istina. Da danas bubanj zatutnji, evo vam graničara pripravna ostaviti dom, ognjište svoje i sve što mu je milo i drago; pa će pjevajući pohrliti u boj za kralja i domovinu svoju. Pa ako pogine, tko mu se brine za kukavnu udovicu i nejaku djecu? Nitko, no sam Bog. Ne skita se graničar ko drugi narodi po čitavom svijetu, ne pada on drugima na teret. Ne — graničar ne ostavlja kuće svoje. Sam se hrani, sam se brani, hrani se prosto ali pošteno, ne drži se novotarija, koje su mu sa zapada donijeli, već onoga, što su mu djedovi namrli. A tko da mrzi takav narod? Tko mu se smije rugati? Moguće kakova strana skitnica, ali tko ima i malo poštenja i pameti, neće. Oprostite gospodine obrstaru, ako vas je možda koja moja riječ dirnula, ali ja sam čovjek, koji govori što mu je na srcu.

Grga (za se): Jest Boga mi! (Glasno): Gospodine obrstaru! Ovaj čestiti starac tako mi je govorio iz dna duše, da moram koju riječ primetnuti, pa makar me za to i kaznili. Jest, i ja se dičim i ponosim, jer sam graničar. Ja ne kažem, da sam toga ponosa vrijedan ili da ga stekoh sam — a ja! Što ja?! Služio sam dvadeset i pet godina, išao sam samo na stražu a baruta nikad ni mirišao nisam, ali da danas zapovijed dobijem, ovako star kako jesam, pograbio bi ma kakovu god staru luntu i veselo pošao u boj. Pa kad bi mi nestalo vremena i baruta, da luntu nabijem, a ja bi je okrenuo, pa bi kundakom po neprijateljskim glavama bubnjao, dok im nebi iskre kao kokošja jaja iz očiju frcale. Bi, Boga mi! Ništa za to ako i gdjekoji lakrdijaši vele, da stari Grga ne zna drugo nego piti, to ipak sjedu poštenu graničarsku glavu sramotiti nedam. — Oprostite gospodine obrstaru, ali moralo je napolje, a sad mi je laglje. (Križiću): Ta nebi mu bio mučao, pa da je i klupu preda me stavio.

Križić: Oprostite nam, ali mi ljubimo naš narod i domovinu!

Sarnić: Oprošteno vam je (pruži Križaniću i Grgi ruku). Meni je drago, da tako rod svoj ljubite. (Iza stanke ozbiljno): Ali ja ipak ostajem kod svoje odluke; primjer mora da bude.

Maca (klekne pred njega): Milost! Milost!

Sarnić: Samo kod Boga!

Križić: Izvolite gospodine obrstaru pogledati na ovaj prozor. Eno se dolje sakupilo gradjanstvo ove varošice i sve očekuje od vas jednu riječ, a ta je riječ: pardon! Izrecite je, gospodine obrstaru, jer ju je taj čovjek vrijedan. Milost! Milost! Dok ne bude prekasno!

Svi: Milost! Milost!

Maca (puza k njemu na koljenima).

Uljević (salutira, sa dva druga oficira): Gospodine obrstaru i mi molimo (velika stanka).

Sarnić (uzbudjen): Gospodo, znajte, da služim i vojujem od svoje šestnaeste godine, a dosele nisam nikada od dužnosti svoje i zakona ni za vlas odstupio. Kako možete to sada od mene tražiti, gdje sam za to tu, da bdijem, da se zakon strogo vrši. Ne činim li pravo, to ću pred pravednim Bogom odgovarati, ali s ovog svijeta želim poći kao pošten čovjek — i kako sam započeo, tako ću i svršiti.

Križić (ganuto): Oprostite nam dakle gospodine obrstaru i primite uvjerenje našeg najdubljeg štovanja.

Sarnić: S Bogom, gospodo! Vjerujte mi, da i mene srce isto tako boli kao i vas i da me samo to tješi, što znam da sam samo svoju dužnost vršio. Ali vam obećajem, da ću za ovu sirotu skrbiti, kao da sam joj otac ili majka, ma da joj nikada nadoknaditi ne mogu, što danas gubi.

Uljević (salutira): Gospodine obrstaru, mi molimo.

Svi: Milost! Milost!

Maca: Milost!

Priska (vodi Milku za ruku, kleknu pred obrstara, dignu ručice kao na molitvu): Oprosti papa! Oprosti!

Sarnić (nakon duže borbe podigne Prisku i zagrli je, te otare rukom suze i vikne): Pardon!

Uljević (i oficiri salutiraju pa otrče).

Maca (se naglo digne, ide nekoliko koraka pa opet padne).

Križić (priskoči k Maci).

Jedan poslanik (viče kroz prozor): Pardon!

(Vani se čuje vika »Živio!«

Franja (zagrli Sarnića).

Karolina (skoči Grgi, pa s njim pleše naokolo). (Glazba svira.)

(Zastor padne.)

RAZDIO III.

MOĆ SUDBINE.

ČIN 3.

(Na pozornici je straga velik šator, kao krčma. Pred šatorom velik hrast, a pred njim golem panj, na kom stoje svirači.)

PRIZOR I.

Grga, Neža, Simo i Mara sjede s desna na zemlji. Ostali graničari i graničarke sjede u hrpama po cijeloj pozornici.

Svi (pjevaju):

Vjeran svagda kralju svomu,
Vjeran rodu, vjeran domu,
Nit pri časti nit u boju,
Ne mijenja narav svoju,
Silni, hrabri, graničar.

Svi: Živio! Živio!

Grga: Bog vas poživio! Pij pa idemo.

Neža: Ta kud ste navalili kume; nejdemo mi jošte, još nismo ni u kolu bile.

Simo: Pa šta vam je kume Grgo? Što ste danas tako žalostni, kao da vam je pura kruh odnijela.

Grga: Par zar nemam uzroka? Prije no se večeras kući vratim moram još do Mace. Sirota tako je jadna odkako je Andrija poludio. Jest Boga mi! Pij pa idemo!

Neža: O sirotica! A tko je mogao i pomisliti, da će ta nesreća tako Andriji nauditi. On je bio tako čvrst i jak momak.

Grga: Ti si prava guska. Misliš li ti, da je to šala? Andrija bio je spreman na smrt i predao se sasvim svojoj sudbi, kad ga iznenada pardoniraše. Pa taj prelaz iz smrti u život, tako ga je potresao, da je žalibože poludio. Jest, Boga mi! Pij pa idemo!

Neža: Čuješ kume ne pij toliko.

Grga: A šta ti babo znaš, što je nesreća. O moj Andrija! (Pije.) Tu treba utjehe. Jest Boga mi.

Simo: Pa to nije ništa, povratit će se njemu opet pamet.

Grga: Kljuse ostane kljuse. Zar ti misliš da je pamet domaća kokoš, koja se opet kući vraća, kad se je na polju do sita nazobala. Siromašni Andrija; evo već šest nedjelja, da o sebi ništa ne zna. Jest, Boga mi! Pij pa idemo!

Neža: A nebi li mu liječnici mogli pamet povratiti?

Grga: O potrla te tuča božja! Ili misliš ti da liječnici pamet prodavaju kao čivuti lojanice, lule i žigice? Liječnik dolazi svaki dan k Andriji, ali sve badava. Ja sam rekao doktoru, da bi ja Andriji rado od svoje pameti nešto poklonio kad bi to moguće bilo, ali mi doktor reče, da to ne ide. Pa kad bi i išlo, ostao bi Andrija lud pa lud kao i sada. Mudra ti je to glava taj doktor. Jest Boga mi! Pij pa idemo!

Simo: Ali kad liječnici vele, da je pamet u moždjanima, to nebi bilo zgorega kad bi Andrija marljivo moždjane jeo.

Grga: Eto ti ga opet: Marva pa marva! Ta čovječje njemu treba pameti u glavi, a ne u želudcu. Jest Boga mi. Pij pa idemo!

Neža: Sreća je, da Maca vas ima; vi je u svemu podpomažete.

Grga: O da, ja sam magarac — ne ja već Simo!

Simo: A zašto ja?

Grga: Ma ne ti već Neža.

Neža: Gle, a zašto ja?

Grga: Ma ne ti nego — uh danas je opet za me žalostan dan. Jest Boga mi! Pij pa idemo! Nežo, bil mi ti htjela biti utjeha, da si za 20 godina mladja?

Neža: Idi ti, stara rdjo.

Grga: Pij, pa idemo! Nežo, bi li me ti htjela da si dvadeset godina mladja?

Neža: Gle ti staroga! (za se) Hm! — Nije više mlad, ali je još uvijek prilično čvrst momak.

Grga: No! Nežo — ne odgovaraš? No — bili ti mene?

Neža (lukavo): Hm! Zašto ne, ako me uzmete ovakovu kakva sam.

Grga: Dakle, bili ti mene?

Neža: E, pa bi!

Grga: U istinu?

Neža: Bi u istinu!

Grga: Hvala ti, — ali ja tebe nebi! — Jest, Boga mi. — Pij pa idemo! Maro, a bi li ti mene?

Mara: Nebi, Boga mi!

Grga: A zašto ne?

Mara: Jer ti odviše piješ.

Grga: O, to je kleveta! Pij pak idemo.

Mara: Vidiš, da nije kleveta.

Grga: Muči, »baba strašilo«. O moj Andrija.

Neža: Ma šta radi Andrija svaki dan na groblju?

Grga: Muči babo.

Neža: Šta-a-a-a-a?

Grga: Ne ti — nego ova-va-va —

Mara: Ta govorite! Što vam toliko jezik zapinje?

Grga: On ide svaki dan na groblje, kiti Jocin grob cvijećem, razgovara njegovim križom kao da bi s pokojnikom razgovarao — ah to je velika žalost.

Mara: A nebi li ga tko mogao zaustaviti — da na groblje ide?

Grga: Nitko živ. Ma da je on sasvim dobroćudan ludjak, time bi ga mogao do bjesnila razdražiti. Inače je posve miran, ne čini nikome ništa na žao, a ima časova u kojima sve pozna — ali je za to ipak lud!

PRIZOR 2

Prijašnji, Andrija.

Andrija (blijed, nosi cvijeće, polagano s desna).

Neki graničari (slabijim glasom): Gle, gle, ludjaka.

Drugi: Ludi Andrija (svi mu se uklanjaju).

Andrija (bulji preda se): Obrstar će vas ispratiti, a na

groblju su vješala. Čuvajte ga, da ga ne ubijete (skida nješto s glave). A zašto mi ne skinete pardon s glave? — On me tišti — jako, — jako boli. — Maco, ja idem. (Približi se grupi seljaka.)

Više seljaka (grohotom): Ha, ha, ha, ha!

Andrija (u strahu): Nisam ja Savo. Ne, ne. Savo je umro. Andrija i pardon boli — glava jako, jako boli. Samo tiho — p-s-s-s-s-t tiho! — — —

Njeki graničari (nude mu vina): Nuder, pij glupane! Pij!

Andrija (boji ih se): Ne, ne —

Jedan seljak: Ma pij ludjače, zašto ne piješ?

Andrija: Ne, ne (gurne ga). Ah, vješala, gdje ste? Vješala (potrči). Vješala! Vješala!

Grga: Šta je? (opazi Andriju): Gle Andrija.

Andrija (opazi Grgu, potrči k njemu, uplašeno): Ovi ovdje! (pokazuje prstom na graničare). Rado bi vješala na moju glavu! Ovi ovdje.

Seljaci: Ha, ha, ha!

Grga: Tko mu je šta učinio? Tko? Nu hoćete li odgovoriti?

Seljaci: Ha, ha, ha!

Grga: Beee! — Mulci! — Šta se smijete?

Andrija: Moja glava — glava!

Jedan seljak: Ne vrijedjajte nas!

Grga: Ne vriedjajte vi druge! Sram vas bilo! Jeste li ovamo došli, da se Bogu pomolite ili da napastujete mirne ljude? Sram vas budi! Što vam je taj sirotan učinio, da ste na nj napali kao gladni vuci?

(Njeki mrmljaju.)

Šta mrmljate? Ovamo napred, pa meni u brk, imali tko što reći. Jest Boga mi! Još jednom vam velim »sram vas bilo! Poštujte vi takovu nesreću, koja se vama i ne može dogoditi, jer vi nemate pameti, da ju izgubite. Jest, ni zrna soli nemate u vašim tikvama. I ako se još jedan usudi, taj će sa mnom imati posla.

Graničari: Oprostite kume Grga, nismo mi zlo mislili, bila je samo šala!

Grga: Lijepa šala. Ako vam je do ovakove šale, a vi idite tamo na ledinu pa se šalite i potucite medjusobom, ali ovoga da ste mi pustili na miru, jer ću vas inače!

Graničari: Ne ljutite se, ne ćemo više.

Grga: Zapamtite to! Andrija sinko! Kako si? Saberi se.

Andrija (upoznaje ga): A vi ste kume? Tako me je opet glava bolila — — —

Momci: Andrija ne zamjeri!

Andrija (uplašeno): Zašto viču ti ljudi? Nemojte tako glasno! Šta će?

Grga: Ništa, ništa, smiri se samo (momcima). Dobro, dobro, ostavite ga sada. (Andriji): Andrija sinko, hajdemo sada kući. Osloni se na me.

Andrija: Ne, ne, kući, moram najprije na groblje. Šta bi Joco rekao, da ja ne dodjem? Sutra — glava — Ne, ne, — na groblje.

Grga: Pa dobro podji. Mi ćemo i onako svi preko groblja, pa ćeš onda snama. Je li?

Andrija: Hoću da, ali ne odmah već dok Joco bude spavao, ali prije ne — ne —

Grga: Ne, ne prije ne, ali dugo ne smiješ ostati, jer znaš, da je Macu strah.

Andrija: Da. Macu je strah — i Jocu strah. — S Bogom Maco idem; brzo — odmah — čeka pardon — vješala — groblje, da ne čeka dugo. S Bogom, s Bogom — — (ode).

PRIZOR 3.

Grga (gleda žalosno za njim): Siromašni moj Andrija! — To je velika nesreća — jest Boga mi!

Sima (pruža mu čuturu): Ta ne tugujte kume, Bog vas poživio.

Grga: Imaš pravo — pij pak idemo.

Neža (koja je dosad na lijevo gledala): Gledajte samo, kakova to gospoja dolazi?

Karolina (dodje): Dobar dan ljudi? Je li tu Grga Kosić?

Grga: Jest Boga mi! A šta zapovjedate?

Karolina: Ah evo ga! Grüss Gott mein lieber Freund! Kako ste?

Grga (nakloni se): Ah, kako vidite tužno i žalostno.

Karolina: A zašto?

Grga: Radi našega Andrije.

Karolina: Je li još bolestan?

Grga: Jest Boga mi (ponudi joj punu čašu) ali izvolite, da ste nam dobro došli!

Karolina: Bog vas poživio!

Grga: Pij pak idemo (kucne sa Simom).

Karolina: Nicht wahr, vi imate konje?

Grga: Jest, Boga mi imam.

Karolina: A hoćete li me voziti?

Grga: Kuda?

Karolina: U Zagreb.

Grga: Šta u Zagreb? Vi nas kanite ostaviti?

Karolina: Ich komme wieder zurück; moja je tetka tamo umrla i ostavila mi je »zehn tausend Gulden«. Sad idem u Zagreb po novac a kad ga primim položit ću Kaucion i udati se.

Grga: Je li moguće? A za koga će te se udati?

Karolina (ponosom): An Herrn Lieutenant Uljevića, meinen schönen Adjutanten.

Grga: To ne može biti!

Grga: A zašto ne?

Grga: P-a-a — jedan c. i kr. laćman i — vi —

Karolina: Nu - u —

Grga: Oprostite, ali jedan laćman i — — —

Karolina: O moj dragi, wir haben erst jezt erfahren, da sam ja adelig — plemenita —

Grga: Vraga? E to je nešta drugoga, ali inače —

Karolina: Al' inače hoćete li me voziti ili ne?

Grga: Neću!

Karolina: Šta-a-a-a? Ne ćete? A zašto?

Grga: Neću ja, već moji konji, oni će vas voziti, da će te misliti, da ste sv. Ilija. Ali djeco napunite čaše. Da Bog poživi ovu gospodju sa nenazočnim gospodinom lajtnantom Uljevićem kao zaručnike!

Svi: Živili! (piju i kucaju se sa Karolinom).

Karolina: Ich danke herzlichst, hvala lijepa, aber kume ja bi još danas na put.

Grga: I to možete. Pričekajte samo malo, pa ćemo svi kući, upregnuti ću kola u konje, a vi se odvezite u Zagreb podignite kauciju, položite gosp. lajtnanta i udajte se za pokojnu tetku. Ali djeco sad u kolo — pa onda kući.

Svi: U kolo — u kolo —

(Svi zaplešu kolo. Grga predvodi. Kad svrše viču svi: Živio! Živio!

PRIZOR 4.

Maca (dodje s lijeva Grgi): Kume dragi, znate li vi što o Andriji. Strah me je, već je prije podne otišao od kuće, a još se nije vratio.

Grga: Ne boj se Maco, bio je tu i nagovarao sam ga da podje s nama, ali se nije dao, već je pošao na groblje, mi ćemo sad svi preko groblja, pa ćemo ga povesti. Ali gledaj Maco, tko je tu, poznaješ li ti ovu gospoju?

Maca (Karolini): O gospojice, to ste vi? Da ste zdravo! (Rukuju se).

Karolina: Grüss Gott liebe Frau! Kako ste mi?

Maca: Hvala na pitanju (uzdahne) vrlo žalostno!

Grga (pije): Pij pa idemo! Čuj Maco! Umrla je u Zagrebu gospojina tetka, pa joj ostavila silu novaca. Sad ide u Zagreb po novac, pak kada se vrati, udati će se za gospodina lajtnanta Uljevića. Jest, Boga mi!

Maca (srdačno): Ja vam čestitam i želim, da budete sretniji od mene.

Karolina: Ich danke herzlichst. Uzdajte se u Boga, pa će vam sreću vratiti.

Maca: Da, da uzdajmo se.

Grga: A sad djeco, pijte pak u istinu idemo. Zapjevajte pa onda kući.

Svi: Hajdmo, hajdmo!

Zbor (pjeva):

Ostaj s bogom djevo mila;
Kući sada idemo.
Ti mi uvijek vjerna bila,
Dok se god nademo.

PROMJENA ZADNJA.

GROBLJE.

(Straga su vrata sa ogradom. Na groblju je mnogo križeva. Desno novi grob sa natpisom na križu: Joco Bocić.)

PRIZOR 5.

Andrija (ulazi polagano do Jocinog groba): Evo me dragi prijatelju, nisu me htjeli pustiti, ali sam ipak došao. Boli li te još? — O ne boli! — Kad sam ja uza te ne boli te više. — Ali nisam te ja ubio — ne — ne — htio sam te braniti — jest braniti (klekne). Oprosti što te ne obranih — znaš vikali su — pardon — pak i mene sada boli — jako boli (gleda krst) Joco Bocić (legne do groba). Tako — sada te vidim — a glava me više ne boli, ali — onda — on — Joco Bocić — vješala — oberstar — pardon — tamnica — sve to — tišti — i boli — boli — (Zadnje riječi govori polagano, a onda se pruži do groba).

PRIZOR 6.

Savo (nahrupi naglo, bez daha, umoran je, kleca; bez oružja): Ne mogu dalje — ne mogu! Sva snaga moja nestala je. Tu na groblju, mislim biti siguran za prvi mah, tu hoću, da se saberem, da skupim sve sile i misli svoje, pa da se odlučim. (Stanka, sjedne na jedan grob). Evo me dakle opet, ali kakav sam!? U ludilu svom nadao sam se — mislio sam, da ću otetim onim novcem u tudjini naći, za čim sam težio, da ću naći utočište, da dokončam svoj nesretni život — a ono — kako došlo, tako prošlo (iz daljine pjev »Ostaj s bogom djevo mila, kući sada idemo« i t. d.) — O, domovino moja, tebi se vraćam, ti me opet nosiš, — ti — koja nikad goreg stvora nosila nisi. Ostavio sam te s porugom i kletvom, tebe — koja si me rodila, — koja si mi toliko dobra pružala! Sad se evo propalica, razbojnik i ubojica tebi vraća! (Plače, klekne; digne ruke na molitvu, čuvstveno): O sveti Bože! Ti mi vidiš u srce i dušu; ti mi znadeš boli i kajanje moje, o smiluj mi se i oprosti! Veliki su grijesi moji, ali je veće milosrdje tvoje. Ja sam eto sam samcat na ovome svijetu, nemam nikoga, da me žali, da jednu suzu za me prolije. Sve me je zapustilo, svi me mrze i svi se od me odvraćaju. O strašna, grozna sudbo! (Pjev se bliže čuje; muklo): A sve sam ja to i zaslužio.

Andrija (uzdahne): Ah!

Savo (plaho): Šta je to bilo? Nisam li sam — ili se mrtvi bude? (Pogled mu padne na Jocin krst, plaho u po glasa): Ha! Jao meni! Što vide moje oči? (Čita »Joco Bocić«). To je moje djelo — moja žrtva! — Zar mene radi uzdišeš? — Prisutnost moja — smeta tvome miru i pokoju?! — Idem — oh — idem! (Podje.)

Andrija (uzdahne i prene se): Ah! — Šta je to? — ja?

Savo (spazi ga): Ha, — tu netko leži?!

Andrija (digne se kao iza sna): Malo mi je laglje — ali još boli!

Savo (u čudu): Andrija! Šta on tu radi?

Andrija: S Bogom prijatelju! Sutra ću ti donijeti pardon — pa vješala, — onda bježi — znaš!

Savo (očajno): Veliki Bože! Izgubio je pamet! Moja druga žrtva. Ta zar se je u ovaj čas sve sakupilo, da me smrvi, da me uništi? (Pokrije lice rukama).

Andrija: Idem sada Maci, znaš? — Maca plače, znaš!? Ali su — znaš? (Pjev čuje se blizu.)

Savo (nježno, podje k njemu): Čovječe, saberi se!

Andrija (poluglasno): P-s-s-s-t Odtale! Odtale! Pst! pst! — Mene boli — pst!

Savo (prigušeno od sûza primi ga za ruku): Andrijo! — Poznaješ li me?

Andrija (drhti, lagano okrene glavu): Tko si — ti?

Savo: Ja sam, Andrijo. Ne poznaješ li me?

Andrija (drhće, prevuče rukom po čelu): Ne poznam. Pusti me, — ja se bojim — bojim!

Savo: Ja sam. Andrijo — ja, Savo!

Andrija (vikne): Ha! — Vješala — pusti — vješala! — Ha, ha, ha! (padne).

Savo (prihvati ga): Bože! Kako se uplašio, na rukama će mojim izdahnuti. (Skoči prema izlazu): Ovamo! Amo! U pomoć! U pomoć! (Vrati se Andriji).

PRIZOR 7.

Svi (dotrče): Šta je? Šta se tu dogadja?

Savo: Ovamo i pomozite!

Svi: Ha! Savo!

Maca (opazi Savu kod muža, poleti i odrine ga svom snagom): Odtale prokletniče! (baci se na Andriju): Andrijo! Andrijo! Pomozite ako Boga znate!

Karolina: Um Gottes Willen nur Schnell! (Bavi se oko Andrije).

Grga: Zar si opet ovdje razbojniče? Još ti nije dosti. Što si mu učinio? Govori!

Savo (klonulom glavom žalostno): Ja mu ništa učinio nisam. Tu na groblju hotio sam se odmoriti i odlučiti, što ću. Kod onoga groba našao sam ga spavajući. Kad se je prenuo, zovnem ga po imenu, a on upoznavši me srušio se bez svijesti.

Grga: I ništa drugo?

Savo: Ništa! I evo me sada da platim za sve što sam skrivio. Vraćam se, da se predam sudu. Napred dakle, ne oklijevajte, pograbite me — ili bolje, oborite me na tle, pa me po zemlji vucite do tamnice, da mi se putem o oštro kamenje zdrobi, ta moja prokletstvom obterećena glava!

Grga: Savo! da li ti zbilja tako misliš?

Savo: Jest! To je moja iskrena želja!

Andrija (osvjestio se): Maco, ti si tu (ogledava se). Kaži mi, kako sam dospio na groblje?

Karolina: Jetzt nur nicht viel sprechen, samo mir, mir!

Maca: Umiri se, doznat ćeš sve. O Bože, hvala ti! Ti mi ga daješ na novo!

Andrija: Čini mi se kao da sam snivao grozan san!

Grga: Savo! Mi te ne ćemo vezati, već ako je istina što si čas prije rekao, podji dobrovoljno s nama i sam se stavi kumpaniji.

Savo: To i hoću, ali da s vama slobodan idem, toga nisam zaslužio!

Grga: Zaslužio si time što si spoznao, kako si sgriješio i što se kaješ. A pokajniku i sam Bog prašta, pak sam uvjeren, da će ti svi oprostiti.

Savo (ide do Andrije, padne pred njim na koljena; melodram): Andrijo! Težko uvrijedjeni Andrijo možeš li mi oprostiti?

Andrija (pridigne ga): Nesretniče! Ja ti od svega srca praštam!

Savo (Maci): A možete li mi vi oprostiti, kojoj sam toliko jada, toliku tugu nanio?

Maca: Bog mi je opet vratio moga muža (uzdahne). Ja vam praštam.

Savo (prema Jocinu grobu): Ali onaj!

Grga: Taj je pri Bogu, koj premilostivo svakom prašta.

Savo (ustane, smjerno): O hvala! Hvala! Sad ću se rado zasluženoj kazni podvrći.

Grga: Budi srčan Savo! Mislim da smrtna biti neće, jer prijeki je sud ukinut. (Momcima): Četiri momka neka ga do kumpanije odvedu! A sad djeco radujmo se sreći našeg Andrije i Mace!

Zbor (pjeva):

Uzdaj se u Boga,
Nemoj duhom klonuti
Ti ćeš svoju kaznu
Lako još pregoriti.

(Za vrijeme pjevanja ode Savo, a 4 momka ga otprate.)

Grga (pjeva):

Ako s' Graničari vam dopadnu
Tada želimo nada sve mi,
Da i vaše hvale nas dopadnu,
Pa smo sretni, jest Boga mi.

Karolina (pjeva):

Taj sve ima što si želi
Der hatt Treue in der Brust.

A svi drugi su veseli,
Und ich auch vor Heiratslust.

Zbor (pjeva):

Ne smjemo se žaliti
Na sudbinu nikako,
Treba Boga hvaliti,
Da je svima pomogo.

Konac.

Hrvatska kazališna biblioteka.

Broj		Kruna
1.	**Bračna bura.** Šala u jednom činu	—.60
2.	**Mir ili okove.** Vesela igra u jednom činu	—.60
3.	**Za zastorom.** Vesela igra u jednom činu	—.60
4.	**Ljubi slobodu.** Vesela igra u jednom činu	—.60
5.	**Trideset.** Vesela igra u jednom činu	—.60
6.	**Miš.** Vesela igra u jednom činu	—.60
7.	**Četiri šaljive igre. U sred noći. Ustaške nevolje. Hvala Bogu stol je prostrt. Bračna ponuda dra. Praktičevića**	—.60
8.	**On je gluh.** Šala u jednom činu	—.60
9.	**Jedna čaša čaja.** Vesela igra u jednom činu	—.60
10.	**Recept proti punicama.** Vesela igra u jednom činu	—.60
11.	**Nikola Šubić Zrinjski.** Glazbena tragedija	—.60
12.	**Doktor Müller.** Lakrdija u jednom činu	—.60
13.	**Požar u djevojačkoj školi**	—.60
14.	**Monsieur Herkules.** Lakrdija u jednom činu	—.60
15.	**Bengalski tigar.** Vesela igra u jednom činu	—.60
16.	**Ararov šešir.** Vesela igra u jednom činu	—.60
17.	**U kućnoj haljini.** Brbljanje u jednom činu	—.60
18.	**U vlastitoj zamci.** Lakrdija u jednom činu	—.60
19.	**Prvi objed.** Vesela igra u jednom činu	—.60
20.	**Sredstvo proti kućnom prijatelju**	—.60
21.	**Novi Romeo.** Lakrdija u jednom činu	—.60
22.	**Opasan posjet.** Lakrdija u jednom činu	—.60
23.	**Ja ću pozvati majora.** Vesela igra u jednom činu	—.60
24.	**Čitanje kod kućne čuvarice.** Lakrdija u jednom činu	—.60
25.	**Njegova Otilija.** Vesela igra u jednom činu	—.60
26.	**Drašestan suprug.** Lakrdija u jednom činu	—.60
27.	**Seljaci u gradu.** Izvorna šaljiva igra u dva čina	—.80
28.	**Laža i paralaža.** Vesela igra u jednom činu	—.80
29.	**On nije ljubomoran.** Vesela igra u jednom činu	—.80
30.	**Veteranac.** Slika iz života u jednom činu	—.80
31.	**Amanda.** Vesela igra u jednom činu	—.80
32.	**Bez brkova.** Vesela igra u jednom činu	—.60
33.	**Pet solo-scena. Za diletante. Sastavio Gjuro Prejac, redatelj kr. zem. hrvatskog kazališta**	—.80
34.	**Nemam vremena.** Šala u jednom činu	—.80
35.	**Put kroz prozor.** Šala u jednom činu	—.80
36.	**U čekaonici prvoga razreda**	—.60
37.	**Prvi ples.** Šala u 1 činu	—.60
38.	**Graničari.** Izvorni hrvatski narodni igrokaz s pjevanjem i plesom u 3 čina od J. Freudenreicha.	—.60